

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Role Turecka v řešení vnitrostátních a
mezistátních konfliktů ve vybraných
konfliktních oblastech**

Adéla Husáriková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Role Turecka v řešení vnitrostátních a
mezistátních konfliktů ve vybraných
konfliktních oblastech**

Adéla Husáriková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za poskytnutí odborných připomínek, hodnotných rad a celkově za její čas, trpělivost a vstřícnost při řešení mé diplomové práce.

Seznam použitých zkratk

AKP (*Adalet ve Kalkinma Partisi*) – Strana spravedlnosti a rozvoje

AMISOM (*African Union Mission to Somalia*) – Mise Africké unie v Somálsku

BSEC (*The Black Sea Economic Cooperation*) – Černomořská organizace pro ekonomickou spolupráci

ECOWAS (*Economic Community of West African States*) – Hospodářské společenství západoafrických států

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

EU – Evropská unie

FSA (*Free Syrian Army*) – Svobodná syrská armáda

G20 (*Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors*) – Skupina 20 ministrů financí a guvernérů centrálních bank

GUAM (*The Organization for Democracy and Economic Development*) – Organizace pro demokracii a hospodářský rozvoj

NATO (*North Atlantic Treaty Organization*) – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

PKK (*Partiya Karkeren Kurdistan*) – Strana kurdských pracujících

PRIO (*International Peace Research Institute*) – Mezinárodní institut pro výzkum míru v Oslu

R2P (*Responsibility to protect*) – Odpovědnost za ochranu

SIPRI (*Stockholm International Peace Research Institute*) –
Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru

SNC (*The Syrian National Council*) – Syrská národní rada

THREE I (*Investment, Inclusiveness and Implementation*) –
Investice, Inkluzivita a Implementace

UNITAF (*The Unified Task Force*) – Mezinárodní mírové síly

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	Konflikt.....	9
2. 1	Definice konfliktu	9
2. 2	Typologie konfliktu.....	11
2. 3	Fáze konfliktu	14
3	Obor řešení konfliktů	15
4	Strategie řešení konfliktů.....	22
4. 1	Nástroje řešení konfliktu	23
4. 2	Mediace	25
5	Turecká zahraniční politika	26
5. 1	Strategická hloubka.....	34
5. 2	Strana spravedlnosti a rozvoje.....	36
6	Mezinárodní konference jako nástroj řešení konfliktů.....	39
7	Sýrie	46
7. 1	Pozadí konfliktu	46
7. 2	Zařazení konfliktu	49
7. 3	Turecko v Sýrii	50
8	Somálský konflikt.....	57
8. 1	Pozadí konfliktu	57
8. 2	Zařazení konfliktu	62
8. 3	Turecko v Somálsku.....	63
9	ZÁVĚR.....	67

10	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	70
11	PŘÍLOHY	82
12	RESUMÉ.....	86

1 ÚVOD

Turecko je velkou a významnou zemí na pomezí dvou kontinentů, dvou kulturních světů. Od konce studené války zažívá ekonomický vzestup a posiluje se i vojensky. Turecko je regionální mocností a usiluje o pozici země, jež nastoluje řád, k čemuž patří i aktivní zapojení se do řešení zahraničních konfliktů. Od konce studené války Turecko zásadně proměnilo diskurz své zahraniční politiky a samo sebe označuje za *peacemakera*. Snaží se rozšiřovat záběr i nástroje své zahraniční politiky, zlepšovat tak kulturní i politické vztahy mezi ním a jeho sousedy, a zároveň expandovat svůj vliv mimo blízkovýchodní region. Zvláštní důraz Turecko klade na budování trvalého míru, mezinárodní spolupráci a zajišťování bezpečnosti jak regionálně, tak globálně. Snaží se zlepšovat socio-politický *status quo* na Blízkém východě, což znamená mírové řešení sporů, komunikaci a kooperaci v regionu. Takové změny by blízkovýchodní region posílily a zároveň navýšily turecký vliv v blízkovýchodním regionu.

Země na Blízkém východě mezi sebou mají často soupeřivé vztahy a panuje zde politická nestabilita, jež je pravděpodobně dílem odkazem kolonialismu a také etnické a náboženské nehomogenity. K nestabilitě ještě přispívá existence autoritativních režimů, jež nemají plnou kontrolu nad svými teritorii, a proti kterým se občané bouří. Na periferiích takových států pak vznikají ideální podmínky pro vznik radikálních a teroristických skupin. Turecko se tedy snaží proměnit struktury, jež produkují konflikty a spory, přičemž jde o zlepšování sousedských vztahů a navyšování tržních a kulturních kontaktů. Po arabském jaře a vypuknutí konfliktů s ním spojených pocítilo i Turecko jisté změny. Jeho tradiční spojenci se proměnili v nepřátele a Turecko se muselo změnám přizpůsobit a reagovat na

ně. Turecko se v řešení konfliktů zapojuje jak přímo, tak prostřednictvím mezinárodních organizací a misí, do kterých vysílá vojáky, humanitární pracovníky a finanční, potravinovou či materiální pomoc. Nejčastěji se angažuje pod záštitou organizací, kterých je členem, ale není to podmínkou. Jsou to například organizace jako OSN (Organizace spojených národů), NATO (Severoatlantická aliance) či Africká unie.

Změna diskurzu turecké zahraniční politiky, jež přímo ovlivňuje turecké zapojení v konfliktech, co se týče regionu i strategií, se změnila nejen po skončení studené války, ale hlavně se změnou vlády v Turecku a nástupem nové islamistické politické Strany spravedlnosti a rozvoje (v originále *Adalet ve Kalkinma Partisi* – AKP) v roce 2002. Nejen principům nového diskurzu turecké zahraniční politiky, ale hlavně rolí Turecka v řešení konfliktů v blízkovýchodním regionu i mimo něj a zajišťování bezpečnosti, se věnuji v této diplomové práci. Toto téma jsem si zvolila, jelikož prosazování mezinárodních zájmů států pomocí zahraniční politiky, konkrétně angažováním se v řešení konfliktů a zajišťováním bezpečnosti vlastní i ostatních zemí, považuji za neotřelé téma, které ještě nebylo, v případě Turecka, komplexně zpracováno. Zvolila jsem Turecko, jelikož jako rostoucí regionální mocnost je v posledních několika letech v tomto směru aktivní a jeho kroky bývají terčem mezinárodní kritiky. V neposlední řadě je téma aktuální a zapojení Turecka v současně probíhajících konfliktech je často mediálně diskutováno. Pokusím se tedy zjistit, jaké principy zahraniční politiky vedou Turecko k řešení konfliktů, ve kterých se zapojuje dobrovolně, a také podle jakého klíče si volí lokality, kde se angažuje. Když se navíc jedná o udržování míru a stability v mezinárodním společenství, je téma na poli mezinárodních vztahů více než aktuální.

Turecko je geograficky i zahraničně-politicky na pomezí dvou kontinentů. Dle různých autorů je Turecko někdy chápáno jako země evropská a jindy asijská. Nesporně však patří geograficky, kulturně i historicky do regionu Blízkého východu. Na základě své geografické pozice je pro Turecko strategicky výhodné se ve své zahraniční politice a zájmech neomezovat pouze na jeden region, a proto své zájmy naopak diverzifikuje, přičemž řešení konfliktů by mohlo být jedním z nástrojů, které k naplnění těchto cílů používá.

Ve své práci se zabývám rolí Turecka v řešení konfliktů od roku 2002, kdy se k moci dostala nynější vládnoucí politická strana AKP. Se stranou AKP byla v Turecku nastolena velmi dynamická, proaktivní, stále se rozvíjející, multi-dimensionální, konstruktivní a realistická zahraniční politika, pomocí níž chce Turecko dosahovat svých mezinárodních cílů, zvyšovat svou moc a zajišťovat bezpečnost a stabilitu. Díky takto nastavené zahraniční politice je dnes Turecko regionální mocností, jež se zasazuje o prosazování lidských práv, demokracie a sociální spravedlnosti.

Turecká zahraniční politika je založena na několika principech. Jedním z nich je heslo *mír doma, mír ve světě* (anglickým ekvivalentem *peace at home, peace in the world*), což značí, že předně budováním vlastní bezpečnosti a stability lze dosahovat bezpečnosti a stability ve svém okolí (Eraslan [nedatováno]). Nový aktivismus Turecka a diverzifikace oblastí zájmu jsou založeny na neo-otomanistické koncepci turecké zahraniční politiky. Neo-otomanismus se zakládá na tradičních tureckých hodnotách inspirovaných dobami Osmanské říše, která se neomezovala pouze na blízkovýchodní region, ale expandovala i na další kontinenty, kde jednotně prosazovala své hodnoty, jako je islám, multikulturalismus a otevřenost (Taşpınar 2008: 14–17). Třetí a neméně zásadní je princip *nulových problémů se sousedy* (anglickým ekvivalentem *zero*

problems with neighbors). Turecko by dle něho mělo ve smyslu udržování míru cílit nejvíce právě na své nejbližší sousedy, jelikož v této oblasti má největší vliv a zároveň by ho právě konflikty v sousedství mohly nejvíce ovlivnit a destabilizovat (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [2] [nedatováno]).

V této studii často pracuji s pojmem Blízký východ, který chápu v jeho užším geografickém vymezení, kdy zahrnuje arabské státy ležící ve východním Středomoří a oblasti historické Mezopotámie – Libanon, Palestina, Sýrie, Jordánsko, Irák, Stát Izrael, Egypt, dále pak státy Arabského poloostrova – Saúdská Arábie, Kuvajt, Bahrajn, Katar, Spojené arabské emiráty, Omán, Jemen a na základě historicko-kulturních vazeb sem patří i nearabské státy – Turecko a Írán (Šanc 2011: 11–12).

Cílem této diplomové práce je zmapovat roli Turecka při řešení vybraných konfliktů a zjistit, jaké strategie řešení konfliktů přitom využívá. Hypotézou této práce je, že hlavní motivací Turecka při řešení konfliktů je naplňování jeho mocenských zájmů spíše, než to, že stabilizací okolních oblastí zajišťuje vlastní, a tím i světovou bezpečnost (na základě jednoho z principů turecké zahraniční politiky – *Mír doma, mír ve světě*). Zvolila jsem si dvě výzkumné otázky, jež mi pomohou potvrdit či vyvrátit hypotézu:

1. Jakou roli hraje Turecko ve vybraných konfliktech a jaké nástroje řešení konfliktů přitom využívá?

2. Který z principů své současné zahraniční politiky Turecko nejvíce prosazuje při výběru oblasti konfliktu a při samotném řešení konfliktů?

Výzkumnou metodou mé diplomové práce je jednopřípadová studie Turecka a jeho role při řešení konfliktů. První část práce je teoretická a dělí se do tří kapitol. V první z nich představuji konflikt

jako fenomén mezinárodních vztahů a v jejích třech podkapitolách popisují druhy konfliktu, dělení konfliktu dle různých autorů, dále pak aktéry konfliktu a fáze konfliktu. Druhá teoretická kapitola pojednává o vědním oboru řešení konfliktů a stručně také o jeho vývoji od 17. století. Poslední teoretická kapitola se věnuje strategiím uplatňovaným v řešení konfliktů a nástrojům řešení konfliktů, pomocí kterých jsou strategie uplatňovány v praxi. Nejobvyklejším nástrojem řešení konfliktů – mediací se zabývám podrobněji. Obvykle se každá strategie či nástroj řešení konfliktů uplatňuje na konkrétní fázi konfliktu, ale častým jevem bývá prolínání fází konfliktu a kombinace nástrojů k řešení konfliktů. Teoretické vymezení strategií a nástrojů k řešení konfliktů následně v praktické části této práce aplikuji na konkrétní konflikty a analyzuji, které konkrétní strategie a nástroje řešení konfliktů Turecko využívá.

Druhá část práce je praktická a tato je rozdělena do čtyř kapitol. V první praktické a celkově čtvrté kapitole představuji tureckou zahraniční politiku, její stručný vývoj a proměny. Dále se pak zaměřuji na hlavní doktríny turecké zahraniční politiky a na principy, kterými se řídí. V jejích dvou podkapitolách popisuji nejprve hlavní Doktrínu strategické hloubky, která je jakousi příručkou současné zahraniční politiky Turecka a dále tureckou politickou stranu AKP, jež byla v Turecku u moci během mnou zkoumaného období, a jež je strategickým aktérem ve vytváření zahraniční politiky Turecka a také je strůjcem změn, které se v turecké zahraniční politice udály od roku 2002. AKP je u moci i v současnosti. Pátá kapitola se zabývá tureckou aktivitou v pořádání (hoštění) mezinárodních konferencí, jež určitým způsobem cílí na předcházení konfliktům, řešení konfliktů či zajišťování bezpečnosti a stability v určitých lokalitách (může se jednat jak o vojenskou, tak energetickou či environmentální bezpečnost). Mezinárodní konference je specifickým nástrojem

řešení konfliktů. Vybrala jsem konkrétně pět konferencí, které Turecko hostilo – nedávný summit skupiny G20, konferenci o bezpečnosti na Jižním Kavkaze, konferenci o hostitelských zemích syrských uprchlíků, konferenci o Somálsku a konferenci o afghánské ekonomice a bezpečnosti. Poslední dvě kapitoly praktické části se zabývají konkrétními konflikty – v Sýrii a v Somálsku, v jejichž řešení se Turecko angažovalo a stále angažuje.

Tyto dva konflikty jsem zvolila hned z několika důvodů. Za prvé spadají do mnou zkoumaného období, které začíná rokem 2002, dále se jedná o konflikty v různých regionech, dokonce na různých kontinentech, což ukazuje rozsah tureckého zapojení se v řešení konfliktů a aplikaci současné turecké zahraniční politiky. Obě dvě země jsou muslimské, což demonstruje politiku neo-otomanismu. Oba dva konflikty s sebou přinášejí kromě bojů a válečných obětí také vedlejší důsledky. V případě Sýrie to jsou separatističtí Kurdové, dále nepřátelský a Turecko ohrožující Islámský stát, ale hlavně jsou to uprchlíci. V případě Somálska jde o humanitární krizi, hladomor, zničenou infrastrukturu a nefungující vládu. Oba konflikty započaly až několik let po nástupu AKP k moci, čili se nová turecká zahraniční politika stačila v Turecku plně etablovat, aby ji pak bylo možné spatřovat v tureckém řešení konfliktů.

Šestá kapitola popisuje syrský konflikt, který mapuji od jeho vzniku v roce 2011, a sedmá kapitola pak somálský konflikt. Zabývám se konkrétně somálským konfliktem, jež započal v roce 2009, ale konflikty mapuji již od roku 1986, jelikož již v té době problémy v Somálsku započaly a přetrvávají. Současná situace z předešlých událostí vychází. Zkoumané období ukončuji rokem 2015, aby byly informace co možná nejaktuálnější, ale přesto ucelené. V případě obou zkoumaných konfliktů v rámci celkem tří

podkapitol nejdříve nastiňují historické pozadí konfliktu a popisují, proč konflikt vznikl a kdo v něm soupeří. Snažím se objasnit důvody Turecka k zapojení se do řešení daného konfliktu. V druhé podkapitole se pokouším konflikt teoreticky zarámovat dle typologie konfliktů, kterou popisují v teoretické části této práce. Poslední podkapitola se v obou případech věnuje samotné roli Turecka v daném konfliktu a jeho snahám o řešení. Oba popisované konflikty ještě stále probíhají, čili zatím není možné učinit žádné závěry a zhodnotit tak úspěšnost počínání Turecka v řešení konfliktů.

Ke zpracování této diplomové práce mi posloužila celá řada českých, ale hlavně anglicko-jazyčných zdrojů. Použité zdroje jsem rozdělila na literaturu a elektronické zdroje. Využívala jsem jak primárních, tak i sekundárních zdrojů (v případě špatné dostupnosti těch primárních). Většinu zdrojů jsem měla k dispozici pouze online, jelikož se jednalo o cizí a v České republice nedostupné zdroje. V rámci teoretické části práce jsem čerpala převážně z literatury, za zmínku stojí publikace autorky Šárky Waisové (*Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*) či sborník editorů Smolíka a Šmída (*Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*). Z elektronických zdrojů jsem v teoretické části práce ocenila také databázi ozbrojených konfliktů UCDP (*Uppsala Conflict Data Program*).

Při zpracování praktické části práce mi nejvíce posloužily práce autorů Eraslana (*Understanding of Atatürk's Foreign Policy, Peace at Home, Peace in the World and Accession of*) a Taşpınara (*Turkey's Middle East Policies Between Neo-Ottomanism and Kemalism*). Nejvíce jsem však v praktické části práce využívala elektronických zdrojů, ze kterých zmíním oficiální webové stránky tureckého ministerstva zahraničních věcí, úřadu Vysokého komisaře pro uprchlíky, OSN a nejrůznějších médií.

V této diplomové práci používám několik cizích slov, většinou pojmů či vlastních jmen. V případě pojmů jsem se, pokud možno, snažila o překlad do češtiny či vysvětlení. V případě vlastních jmen šlo převážně o jména turecká či arabská. U tureckých jmen jsem použila originál a u arabských jmen jsem se snažila o přepis dle české fonetiky a v případě psaní členu „al-“ jsem se řídila pravidly arabské gramatiky ohledně čtení tzv. měsíčních a slunečních souhlásek, kdy v případě měsíčních souhlásek zůstává člen „al-“ nezměněn a v případě slunečních souhlásek se písmeno „l“ mění na první písmeno slova, které po něm následuje (například *an-Nusrá*).

2 Konflikt

Konflikty jsou staré jako lidstvo samo, patří neodmyslitelně k lidské historii a jejímu vývoji. Konflikt má mnohdy negativní konotace, ale častokrát je nezbytným vyústěním problémů a vede k posunu, tím pádem i k vývoji. Konflikt není spojen pouze s bezpečnostními studii, mezinárodními vztahy či politologií, ale operuje s ním i sociologie, a to mnohem déle, než ostatní vědy. Konflikty se odehrávají na různých úrovních od mezinárodní války po mezilidské vztahy. Je to multidisciplinární fenomén, ale pro potřeby této práce jsem se omezila pouze na pole mezinárodních vztahů.

2.1 Definice konfliktu

Jde o slovo latinského původu – *conflictus*, což znamená srážka (Smolík – Šmíd 2010: 21). Jednou z definic konfliktu je, že se jedná o „*střet zájmů. Situace, kdy se dva nebo více aktérů (jednotlivců, skupin, institucí apod.) sledujících rozdílné cíle setkává a činí rozhodnutí v rámci jednoho systému nebo se dělí o společné zdroje*“ (Jandourek 2001: 128).

Autorka Waisová (2011: 38) přichází s další užitečnou definicí konfliktu. Definuje konflikt jako „*typ chování nebo jako druh činnosti, která nemusí nutně obsahovat prvky ozbrojeného násilí. Může se například jednat jen o propagandu, diplomatické nástroje, demonstraci síly, bojkot či sankce. Obecně můžeme říci, že konflikt má čtyři základní charakteristiky: (1) aktéři, kteří (2) jednají, aby (3) prosadili své zájmy a hodnoty, které jsou (4) neslučitelné. Kombinujeme-li zmíněné čtyři charakteristiky, můžeme definovat konflikt jako sociální situaci, kdy v tomtéž okamžiku minimálně dva*

aktéři usilují o získání téhož statku – tohoto statku není dostatek, aby uspokojil poptávku obou/všech aktérů“.

Autor Pšeja (2002: 80–84) udává, že v rámci politologie je konflikt přirozeným jevem, ale mnohem obširněji je definován až v rámci mezinárodních vztahů, kde se studiem konfliktu zabývají hlouběji. Definice se rozrůzňují dle pohledu na věc. Někteří považují konflikt za chorobný stav, jiní za přirozenou realitu. V posledních dvou dekádách se studium konfliktu přesunulo do nově zformulované politicko-vědní disciplíny bezpečnostních a strategických studií. Největší pozornost je koncentrována na ozbrojené konflikty, jelikož mají bezprostřední dopady na jedince, společnost i stát. Zkoumání většinou probíhá v užší podobě konfliktu, jíž je například válka. Jednou ze základních definic konfliktu, jež obohacuje ty předchozí, je Bouldingova (1962: 5) definice, která říká, že konflikt je stav konkurence, při němž si jeho strany uvědomují neslučitelnost případných budoucích postojů, a kdy každá ze stran chce zaujmout takovou pozici, jež je neslučitelná s přáním strany protichůdné. Srovnání konfliktu se stavem konkurence ale nebylo plně dostačující, proto tuto definici obohacuje Pšejeva (2002: 80–84) definice, jež říká, že konflikt je *„střet mezi jasně definovanými aktéry, kteří usilují o uplatnění svého zájmu v jedné nebo více shodných oblastech, přičemž tito dva aktéři pociťují vzájemný střet jako situaci, kdy zisk jedné strany znamená ztrátu druhé“*.¹

1 Dále jsou v rámci mezinárodních vztahů definovány konflikty, jež jsou označovány za politické konflikty. „Politický konflikt je podle obou badatelů střetem překrývajících se zájmů (*positional differences*) v oblasti národních hodnot a témat (nezávislost, právo na sebeurčení, hranice a území, distribuce domácí a mezinárodní moci, přístup k moci); konflikt musí trvat určitou dobu a mít určitý rozsah, musí probíhat minimálně mezi dvěma stranami (státy, skupinami států, organizacemi nebo organizovanými skupinami), které jsou rozhodnuty prosazovat svůj zájem a dosáhnout vítězství. Minimálně jednou ze stran musí být organizovaný stát. Možnými nástroji, které jsou používány v průběhu konfliktu, jsou vyjednávání, autoritativní rozhodnutí, hrozba, nátlak, pasivní nebo aktivní ukončení nebo použití fyzického násilí a války.“ (Waisová 2011: 38–39).

Rozeznáváme několik druhů konfliktů, záleží na šířce pojetí, jež se dělí na základě různých faktorů, jako jsou aktéři, intenzita, příčina atd. Následující podkapitola se tedy věnuje dělení konfliktů.

2. 2 Typologie konfliktu

Obecně lze definovat násilný a nenásilný konflikt. Hranice mezi jednotlivými typy konfliktů se prolínají a nejsou jednoznačné. Lze určit více rovin konfliktu na základě subjektů a rozměru – globální či společenský konflikt. Globální konflikt zahrnuje makrokonflikt, čímž je myšlen konflikt typu bohaté versus chudé země či Sever proti Jihu. Společenskými konflikty se míní etnické konflikty, konflikty elit, obchodní konflikty, lid versus státní moc atd. (Smolík – Šmíd 2010: 21–25).

Druh konfliktu² lze určit na základě aktérů, mezi nimiž konflikt probíhá. Konflikty tak, dle databáze ozbrojených konfliktů *Upssala Conflict Projects* (Departement of Peace and Conflict Research [nedatováno]), dělíme na tři druhy. První kategorií je mezistátní konflikt, který probíhá mezi dvěma a více státy a aktéry musí být vládnoucí strany států. Další kategorií představuje vnitrostátní konflikt. Jedná se o konflikt mezi vládou a nevládní politickou stranou, bez zásahu zvenčí. Třetí kategorií je vnitrostátní konflikt se zahraniční účastí, což znamená ozbrojený konflikt mezi vládou a nevládní politickou stranou, kde alespoň jedna z nich přijímá

2 Autor Cottey (1994 cit. dle Large 1997) ve své publikaci *Pursuit of Peace* uvádí rozdělení konfliktů na 8 typů. Jeho kategorizaci považuji za přínosnou, a proto ji zde zmiňuji vedle jednoduššího rozdělení, které jsem již uvedla. Rozeznává mezistátní válku (např. irácká invaze do Kuvajtu v roce 1990), nízkoúrovňový přeshraniční konflikt – počty obětí nedosahují označení válka (např. konflikt mezi Státem Izrael a Libanem), ozbrojený útok proti legitimní státní moci a snaha o ustavení moci vlastní (např. Rudí Khmérové v Kambodži), politická občanská válka – mezistátní konflikt o politickou moc nad státem (např. Tigrájové), secesionistická občanská válka (např. Náhorní Karabach), etnická občanská válka (např. Rwanda), kolaps státní autority (např. Somálsko), genocida (např. Rwanda).

vojenskou podporu od ostatních států, jež aktivně participují v konfliktu.

Vnitrostátní konflikt se může změnit na transnacionální, a to hned několika způsoby. Například pokud proběhne humanitární intervence zahraničních mocností. Většinou se jedná o vyspělé státy Západu. Taková změna proběhla například při konfliktu v Somálsku. Proměna hrozí i v případě etnického konfliktu, kdy jedno etnikum spadá pod autoritu státní moci sousedního státu. Problém vzniká zejména, když je tento fakt zdrojem jejich etnického nacionalismu, čili etnikum má potřebu se osvobodit od nadvlády státu, v němž se nachází. Tyto tendence lze označit za iredentismus. V rámci etnického konfliktu může nastat i situace, kdy proti sobě státy s etnickými skupinami vedou zástupné války, kdy vzájemně podporují povstání na území toho druhého. Dále proměna může nastat u povstaleckých bojů, kdy povstalci působí z mnoha základen napříč hranicemi. Státy tímto ospravedlňují přeshraniční útoky, kdy potřebují dopadnout prchající povstalce či podnikají hlubší invaze ke zničení povstaleckých základen (Smolík – Šmíd 2010: 25–30).

Autor John M. Collins (2002: 22) definuje konfliktní spektrum, ve kterém lze konflikt rozdělit na méně závažný³, středně závažný⁴ a vysoce závažný⁵. Většina autorů i databází však rozděluje pouze dva stupně závažnosti, a to méně závažný ozbrojený konflikt, pokud jsou oběti na životech od 25 do 1000 lidí za jeden kalendářní rok, a za druhé válku, o kterou jde při více než 1000 obětech za jeden kalendářní rok. Válka je tedy specifickým druhem konfliktu, jenž se

3 Do kategorie méně závažných – nenásilných konfliktů Collins (2002: 22) řadí krizi, určité státní převraty, politickou, ekonomickou, technologickou, psychologickou a kybernetickou válku. Do méně závažných – násilných konfliktů patří určité státní převraty, narkotická válka, terorismus, tradiční válka, vzpoura, omezené lokální války.

4 Ke středně závažným konfliktům autor řadí lokální terorismus, pokročilé vzpoury, neomezené lokální války, omezené regionální války, omezené globální války (Collins 2002: 22).

5 Vysoce závažný konflikt zahrnuje endemický terorismus, neomezené regionální války, neomezené globální války (Collins 2002: 22).

dá kvantitativně měřit na základě počtu obětí v určitém časovém období. Válku⁶ lze definovat jako násilný masový konflikt, ve kterém se na bojích bezprostředně podílejí dvě nebo více ozbrojených sil, a přitom přinejmenším jednu stranu tvoří regulární ozbrojené síly vlády, na obou stranách existuje přinejmenším centrálně řízená organizace těch, co vedou válku a boje, i když je omezena na organizovanou obranu nebo na strategicko-taktické přepady (guerillové akce, partyzánská válka). Ozbrojené operace vykazují jistou kontinuitu. To znamená, že obě strany sledují určitou strategii (Gantzel – Schwinghammer 2000: 11).

Kromě různých druhů konfliktů rozeznáváme také různé příčiny konfliktů. Ty se liší dle druhu zájmů, které aktéři prosazují, a cílů, kterých chtějí dosáhnout. Pokud usilují o území či jde o hraniční spor, pak se jedná o teritoriální konflikt. Pokud aktéři během konfliktu usilují o získání moci a vlády, jedná se o mocensko-politický konflikt. Když aktéři bojují za získání zdrojů či o přístup k nim, jde o ekonomické konflikty či o konflikty o zdroje. Málokdy je příčina pouze jedna, spíše se v praxi jedná o kombinaci příčin, jež vedou ke konfliktu, potom se jedná o multi-kauzální fenomén (Waisová 2009: 184–185).

V neposlední řadě jsou pro naplnění podstaty konfliktu podstatní také aktéři. Aktérů můžeme rozlišit hned několik druhů dle

6 Kvalifikování války na základě počtu obětí je praxí UCDP. Všechny války jsou akty násilí, ale ne všechny akty násilí jsou válkou (Pfetsch – Rohloff 2000: 2). Válka zároveň ospravedlňuje hromadné zabíjení jako povinnost, v tomto případě by se nemělo jednat o zločin. Legálně opravňuje všechny strany konfliktu k použití ozbrojené síly (Singh 1997: 105–109).

Podkategorií války je pak občanská válka. Cambridgeský online slovník definuje občanskou válku jako válku vedenou mezi různými skupinami lidí, kteří ale žijí na území jednoho státu (Cambridge Dictionaries Online [nedatováno]). Jedná se o fenomén, jenž se v historii odehrával již na všech kontinentech kromě Antarktidy. Občanská válka postihuje jak malé, tak velké národy. Konflikty vznikají z nejrůznějších příčin, ale občanské války mívají společného jmenovatele, jímž je vláda. Většinou vznikají za účelem svržení úřadující vlády. Pokud nejde přímo o svržení vlády, jedná se o získání jisté svobody a nezávislosti na centrální vládě. Jsou vedeny mezi velmi rozdílnými armádami, co se týče kapacit a zkušeností. Styl války často odráží tento nepoměr, který má tendence vyústit v partyzánské vedení války (Civil War Trust [nedatováno]).

toho, jaké mají zájmy, jaké cíle sledují, jaké vykazují rysy a míru zapojení se do konfliktu. Rozlišujeme dvě úrovně aktérů, a zároveň tři druhy, jelikož jednu z úrovní lze dále rozdělit. Základní jsou primární aktéři, mezi nimiž konflikt vzniká, a mají v něm aktivní roli. Druhou úroveň představují sekundární aktéři, které lze rozdělit na sekundární válčící aktéry a sekundární neválčící aktéry (Šmíd 2010: 21).⁷

2.3 Fáze konfliktu

U konfliktu jsou definovány různé fáze konfliktu dle intenzity a pokročilosti. Na tyto fáze se vždy váže určitá doporučená strategie, jež by měla být ideálně aplikována. Podle Oldřicha Bureše (2008: 19), jenž se věnuje mezinárodní mírové intervenci třetí strany, rozlišujeme pět fází konfliktu. Jde o fázi vzniku konfliktu, jež zahrnuje období těsně před vznikem či v rané fázi vzniku konfliktu a zde se uplatňuje preventivní diplomacie. Další fází je eskalace, která přichází po neúspěšném zvládnutí prevence a konflikt již propukl. Zde se využívá krizové či humanitární intervence a *peacekeepingu*. Autorka Waisová (2009: 187–188), jež se fázemi konfliktu taktéž zabývá, v této fázi navíc dodává, že úspěchem během fáze eskalace je dosažení mrtvého bodu konfliktu. Jde o fázi, kdy ani jedna strana nemá kapacitu k poražení protivníka a konflikt tak začne ztrácet na intenzitě, čímž poskytuje prostor k řešení. Poté nadchází fáze třetí – trvání konfliktu, kdy se konflikt nepodařilo potlačit a přetrvává, čili přichází nastolování míru (*peacemaking*) a humanitární činnost, což znamená, že probíhají záchranné práce. Předposlední fází je fáze deeskalace, kdy se situaci povedlo stabilizovat a intenzita konfliktu se postupně snižuje, pokračuje se v nastolování míru

⁷ Zde nemohu uvést primární zdroj, kterým byla dle Šmída (2010: 21) databáze UCDP, jelikož odkaz na tuto informaci již neexistuje, a je tak k dispozici pouze v sekundárním zdroji – Šmíd 2010: 21.

a připojují se tradiční mírové operace (Bureš 2008: 19). Ve fázi deeskalace přicházejí na řadu také diplomatická řešení a nastává obvykle ideální příležitost pro vstup aktéra třetí strany (Waisová 2009: 187–188). Posledním je období po skončení konfliktu, kdy je konflikt již zažehnán, ale země či oblast není v původním stavu a infrastruktura je poničená, zde přichází fáze obnovy, jež se nazývá budování míru či rekonstrukce (Bureš 2008: 19). Waisová (2009: 187–188) připojuje za deeskalaci ještě fázi řešení konfliktu, kdy se řeší důsledky. Zde se využívá arbitráží či soudního rozhodnutí. Nakonec přichází postkonfliktní urovnání vztahů a budování míru – obnovují se diplomatické styky a vytváří se spolupráce, jde zde o trvalé udržení míru.

3 Obor řešení konfliktů

Řešení konfliktů je koncipováno jako metody a procesy využívané k usnadňování mírového ukončení konfliktů, je disciplínou mezinárodních vztahů, jež prošla zásadní proměnou po konci studené války. Do té doby došlo k podepsání mnoha mezinárodních úmluv a dohod, jež měly zajistit mír a řád ve světě, tyto ale často nebyly dodržovány. K řešení konfliktů je nyní nutné přistupovat v docela novém směru. Mezinárodní společenství se mnohem více zapojilo do vnitřních konfliktů a nejen, že požadovalo jejich řešení, ale začalo aktivně nastolovat agendu, jako jsou témata k projednávání a způsoby řešení. Takovéto intervence do problémů cizích států či etnik se staly něčím novým a neznámým, jelikož na počátku 90. let byly znalosti ohledně mezinárodního řešení konfliktů velmi omezené. Státy měly zkušenosti převážně s řešením domácích konfliktů, kde nemusely překonávat rozdílné kulturní

prostředí, hodnoty a někdy i nevoli přijmout nabízenou pomoc, která mohla být chápána jako nežádoucí vměšování se (Wallensteen 2007: 3–8).

Obor řešení konfliktů se snaží podchytit všechna témata spojená se vznikem a průběhem konfliktu. Jde dál než management konfliktu, jenž se zabývá redukcí nebezpečí a utrpení během krizí. Hlavním cílem řešení konfliktů je odhalit a pokud možno odstranit neslučitelnost zájmů znesvářených stran. S řešením konfliktů je úzce spjat výzkum míru, zabývající se zjišťováním původu problémů vedoucích ke konfliktům. Integrální součástí řešení konfliktů jsou proto také mírové dohody. Bez dosažení jakékoli formy dohody mezi znesvářenými stranami nelze hovořit o řešení konfliktu. Taková dohoda však samozřejmě nezaručuje trvalý mír, proto je potřeba mnohem více než jen smlouva. Lze dosáhnout mírové dohody či kapitulace, v čemž je významný rozdíl. Mírová dohoda značí ukončení konfliktu, který nemá vítěze ani poraženého. Přesto je dohoda prvním a nezbytným krokem na cestě k míru⁸ (Wallensteen 2007: 3–8). Řešení konfliktů lze použít na všechny fáze konfliktu a zahrnuje relativně konstruktivní způsoby řízení a transformace konfliktu, včetně udržování mírových vztahů i po skončení konfliktu. Vztahuje se na všechny oblasti konfliktu (Kriesberg 2009: 15–16).

Lidé se od nepaměti zapojují do různých konfliktů s cílem je ukončit či nějak zvrátit. Dokonce i v rozdílných kulturách bylo vyjednávání využíváno v průběhu dějin k dosažení dohody. Dnešní řešení konfliktů se od těch tradičních způsobů liší v mnoha směrech. Klade důraz na konfliktní proces, jenž generuje řešení, které poskytne zisky či výhody oběma stranám konfliktu. Navíc současný

⁸ Mír je definován jako svoboda od války a násilí, když lidé dohromady žijí a pracují bez rozepří (Cambridge Dictionaries Online [nedatováno]).

přístup k řešení konfliktů vychází z akademického výzkumu. Přístupy k řešení konfliktů velmi zdůrazňují podstatnou roli externích zprostředkovatelů v ukončení konfliktu. Rozsah a různorodost současného pole řešení konfliktů jsou důsledkem dlouhého vývoje oboru. Dnes se obor zaměřuje na zastavení násilí a zahrnuje také vytváření podmínek pro mír, postkonfliktní rekonstrukci, posílení zákona a konfliktní management (Kriesberg 2009: 16–17).

S Vestfálským mírem v roce 1648 se změnila struktura mezinárodního systému. Byla zavedena vnější suverenita států, čili nebylo možné vměšování vnějších aktérů do záležitostí státu, pokud si to výslovně nepřál. Zároveň neexistoval mechanismus, jenž by pomáhal vynucovat závazky dohodnuté v rámci bilaterálních či multilaterálních smluv mezi státy (Königová 2001: 41–58). Zlom ve vývoji státní suverenity přišel s revolucemi v druhé polovině 18. století⁹, kde vznikla potřeba a popularizace účasti veřejnosti na vládnutí a tvorbě lidských práv. V té době se v Evropě a Severní Americe možností vyhnout se tyranii a konfliktům zabývalo mnoho významných autorů, jako byl Voltaire, Jean Jacques Rousseau, Adam Smith, Thomas Jefferson, Immanuel Kant či John Stuart Mill. Na základě jejich prací postupně vznikala debata o podmínkách suverenity a nutnosti jejího narušení v případě, že si jednotlivec či malá skupina jednotlivců usurpuje moc na úkor lidu (Kriesberg 2009: 16–17). Pro vymezení období vývoje oboru řešení bylo v této práci využito dělení autora Louise Kriesberga (2009: 16–17), který rozdělil vývoj do čtyř fází.

9 Americká revoluce, období, jež probíhalo mezi lety 1775 – 1783 a výsledkem byla nezávislost 13 severoamerických kolonií (později Spojených států amerických) na Velké Británii (History 1 [nedatováno]), dále pak Velká francouzská revoluce, což bylo období, jež probíhalo od roku 1789 do roku 1790 a během něho byla absolutní monarchie ve Francii nahrazena republikánstvím a vládou lidu, zároveň došlo k restrukturalizaci francouzské větve římskokatolické církve (History 2 [nedatováno]).

Prvním je předběžný vývoj, čímž můžeme označit meziválečné období, včetně obou světových válek. První světová válka otřásla mezinárodním systémem. Její dopad byl masový a nevyhnul se ani politickým elitám, což zničilo také dojem globální harmonie a solidarity, již bylo nutné znovu vybudovat. Ve společnosti narůstal pacifismus a potřeba mezinárodního řádu. Otřes vyvolal diskuze o nutnosti předcházení konfliktům a řešení sporů mírovou cestou. Vznikla také poptávka po mezinárodní instituci, jež bude dohlížet na předcházení konfliktům a zajišťovat kolektivní bezpečnost (Waisová 2005: 18–20). Tyto snahy vedly k vytvoření Společnosti národů v meziválečném období (1920). Společnost národů ale neměla žádné sankční a donucovací mechanismy, nevlastnila ozbrojené složky a nebyla tak schopná vymáhat závazky států. Byla tím pádem neefektivní a brzy zanikla (The History Learning Site 2016). V roce 1945 ji nahradila funkčnější Organizace spojených národů (dále jen OSN) (United Nations [nedatováno]).

OSN poskytla státům společné nástroje a prostor pro řešení bilaterálních i multilaterálních konfliktů. OSN, její Charta a Rada bezpečnosti vytvořily institucionální strukturu a staly se základem pro řešení konfliktů. Zároveň vnitřní suverenita států již není nedotknutelná, jako tomu bylo v minulosti, ale v případech, kdy stát ohrožuje či nedokáže ochránit své obyvatelstvo, je mezinárodní společenství oprávněno zasáhnout. Charta určuje chování i postupy členských států, včetně Turecka. V rámci agendy OSN vznikla řada nových nástrojů k řešení konfliktů, které zasahující země využívaly, jako například *peacekeeping*, preventivní diplomacie či postkonfliktní rekonstrukce (Waisová 2005: 18–20).

Poválečné období sahající až do roku 1969 je považováno za éru pokládání základů oboru řešení konfliktů. V této době byla vytvořena většina dokumentů, na jejichž základě vzniklo moderní

řešení konfliktů. Vznikaly nové transnacionální instituce, které měly za cíl spojovat národy, včetně bývalých nepřátel, a předcházet tak konfliktům. Příkladem byl Mezinárodní měnový fond či Světová banka. Patrné byly i regionální snahy o vznik propojujících organizací, ale převážně se ujaly hlavně v Evropě. Příkladem je Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), jež se stalo předchůdcem Evropské unie. Konkrétně k řešení konfliktů vzniklo v roce 1959 Centrum pro výzkum řešení konfliktů na univerzitě v Michiganu a v tom samém roce i nezávislá organizace, jež byla vytvořena pro změnu mimo akademickou půdu – první svého druhu, Mezinárodní institut pro výzkum míru (PRIO) v Norsku. Ve Švédsku pak v roce 1966 vznikl Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru (SIPRI). Kromě těchto organizací vznikl také trend přizvat k řešení určité krize lidi „zevnitř“, kteří přispějí svým úhlem pohledu na situaci a pomohou najít konstruktivní řešení pro konkrétní situaci (Kriesberg 2009: 18–21).

Od roku 1970 probíhala fáze expanze a institucionalizace oboru řešení konfliktů. Díky studené válce se obor vyvíjel v několika různých prostředích. Mezi Spojenými státy a Sovětským svazem v 70. letech probíhala jistá komunikace a uvolnění vztahů, neboli *détente*. Politiku *détente* uplatňovaly Spojené státy i ve vztahu k Číně. Vztahy s Čínou byly zanedbávané od 50. let. Těmto snahám Spojených států o navázání lepších vztahů se dvěma největšími komunistickými zeměmi se také říká trojúhelníková diplomacie. Od konce 70. let však napětí mezi Spojenými státy a Sovětským svazem opět narůstá kvůli sovětské invazi do Afghánistánu. V roce 1985 se v Sovětském svazu k moci dostal Gorbačov, jehož administrativa dovedla studenou válku i samotný Sovětský svaz ke svému konci. Celkově v tomto období narůstá vliv nevládních organizací a důvěra v ně, což je způsobeno nefunkčností vládních nástrojů týkajících se lidských a občanských práv. K rapidní expanzi

oboru řešení konfliktů docházelo hned na počátku 70. let, kdy se epicentrum nacházelo ve Spojených státech a odsud se nové metody a přístupy k řešení konfliktů rozšířily do světa. Šlo například o mimosoudní řešení sporů a jiné nenásilné metody, které se vyvinuly v průběhu studené války. V tomto období vzrostl také počet autorů zabývajících se metodami řešení konfliktů, populární bylo především vyjednávání a mediace. Mezi lety 1970–1980 probíhala institucionalizace oboru, převážně ve spolupráci s univerzitami a vládními i nevládními agenturami. Pro ilustraci v roce 1975 podepsalo 35 zemí Helsinské dohody, kde země Západu a Sovětský svaz udělaly kompromis týkající se hranic (uspořádání po skončení druhé světové války) (Kriesberg 2009: 18–21).

Poslední období se určuje od roku 1990 s přesahem až dodnes. Rok 1990 je zřejmý – skončila studená válka a světový řád se proměnil, vznikala globální komunikace a provázanost bez blokového rozdělení. OSN byla schopna lépe monitorovat vyhocené situace, předcházet konfliktům či v nich zasahovat, jelikož se svět propojil a sjednotil. Postupně se také čím dál tím více dařilo snižovat destruktivnost mezinárodních a vnitrostátních konfliktů, to vše díky rostoucí ekonomické integraci světa a intenzifikaci globální komunikace. Také logicky vzrostl počet transnacionálních hnutí a organizací. Od roku 1989 klesl počet mezinárodních válek a mnoho rozsáhlých konfliktů, probíhajících roky, bylo vyřešeno dohodami (Kriesberg 2009: 18–21).

Spolu s rozvojem oboru řešení konfliktů se měnil i přístup k zajišťování a chápání bezpečnosti. Od prvotní bezpečnosti státu se přešlo k zajišťování bezpečnosti jednotlivců – lidské bezpečnosti¹⁰.

10 Dvěma základními cíly konceptu lidské bezpečnosti jsou svoboda od strachu a svoboda od nedostatku (v originálním znění *freedom from fear* a *freedom from want*. Později bylo přidáno právo na důstojný život (v originále *the freedom to live in dignity*). Lidská bezpečnost byla poprvé komplexně představena ve Zprávě o lidském rozvoji (*Human development report/HDR*) z roku 1994, kde byly její cíle konkretizovány na:

To zahrnuje i zajišťování práv menšin, které jsou například v rámci určitého státu utiskované či volají po autonomii. Pod heslem zajišťování lidské bezpečnosti se na mezinárodní půdě otevřela debata možnosti humanitární intervence do záležitostí suverénního státu a vznikla mezinárodní úmluva Odpovědnost za ochranu, v originálním znění *Responsibility to protect*, někdy zkracováno na R2P. Humanitární intervence má být nástrojem k dosažení cílů zachování lidské bezpečnosti. Samotný koncept lidské bezpečnosti docela proměnil vnímání suverenity, která nyní znamená hlavně odpovědnost (Glušac 2010: 80–91).

Velká proměna chápání bezpečnosti a přístupu k řešení konfliktů a terorismu se udála v roce 2001 po teroristických útocích na Světové obchodní centrum 11. září 2001 ve Spojených státech amerických. Vláda tehdejšího amerického prezidenta Bushe v návaznosti na útoky deklarovala a zahájila globální *Boj proti terorismu* (v anglickém originále *War on Terror*). Tato proměna zahrnovala jak otevřené, tak tajné vojenské operace, novou bezpečnostní legislativu zemí, snahy o zabránění financování terorismu a tak dále. Vláda Spojených států tehdy vyzývala ostatní státy, aby se k nim připojily, jelikož jsou buď s nimi (se Spojenými státy), nebo s teroristy, a nic mezi tím pro ně neexistuje. Mnoho států se k tomuto boji proti terorismu přidalo a přijaly nové tvrdší zákony a posílily své policejní a zpravodajské služby (GPF [nedatováno]).

Boj proti terorismu čelí také kritice, která ho označuje za ideologii strachu a represí, jež vytváří nepřátele a násilí více, než potlačuje terorismus a posiluje bezpečnost. Je prý zneužíván vládami k potlačování opozičních skupin a občanských práv a svobod. Státy by měly potírat terorismus na základě mezinárodní

ekonomickou bezpečnost, potravinovou bezpečnost, právo na zdravotní péči, právo na život v přijatelném životním prostředí, právo na osobní bezpečnost, na komunitní bezpečnost a politickou bezpečnost (UNDP [nedatováno]).

spolupráce a využívání i respektování mezinárodního práva a občanských práv a svobod (GPF [nedatováno]).

Na každou z již představených fází konfliktu lze aplikovat rozdílnou strategii řešení a konkrétní nástroj. Podrobněji se o možných strategiích a nástrojích k řešení konfliktů dozvíme v následující kapitole.

4 Strategie řešení konfliktů

K výzkumu konfliktů se vážou nejrůznější strategie. Konflikt se ale netýká jen přímo zúčastněných stran, nýbrž i států, jež jsou v bezprostřední blízkosti konfliktu či mají na aktéry konfliktu, potažmo region, kde se konflikt odehrává, určité vazby. Takové vazby mohou být nejrůznějšího charakteru od ekonomických, přes politické, ke kulturním. Takovýto přímo nezúčastněný stát má hned několik možností, jak se v konfliktu, jenž se ho nějak týká, či v něm má své zájmy, angažovat. Před samotným vypuknutím konfliktu, kdy jsou zřetelné jisté tenze, může využít nástrojů prevence. Takovým nástrojem prevence může být například i rozvojová spolupráce, a to v případě, že se dané oblasti v určitém směru nedostává a tento nedostatek má podíl na příčinách napětí. Dále může již vzniklý konflikt podporovat či se ho snažit zastavit. Může jednat nestranně vůči přímým aktérům konfliktu, nebo se přiklánět na stranu jednoho či více z nich. Naopak se může snažit konflikt zastavit. Neopomenutelné jsou také okamžiky po skončení konfliktu, kdy sice fyzicky již neprobíhá boj a násilí, ale společnost ještě zdaleka není ve stejné situaci jako před vypuknutím konfliktu. Tyto momenty a rozhodnutí, jež proběhnou v době po konfliktu, jsou neméně stěžejní než předcházející fáze.

Bývalý generální tajemník OSN Boutros Boutros Ghálí vydal v roce 1992 dokument s názvem *Agenda for Peace*, kde shrnuje čtyři strategie, kterých lze využít při řešení konfliktů. Každá strategie se vztahuje na jinou fázi konfliktu. Jedná se o (1) preventivní diplomacii – akce určené k prevenci¹¹ vzniku sporů či prevenci vyústění existujících sporů v konflikt a k eliminaci šíření následků, pokud k nim dojde. (2) Vytváření míru (*peacemaking*) – proces nalézání a řešení důvodů, které vedly ke vzniku konfliktu. Snaha o příměří a dialog. (3) Udržování míru (*peacekeeping*) – akce určené k zachovávání míru, i když ještě není pevně zakořeněný, když boje byly již zastaveny, a uvádění v praxi dohod či příměří, jichž bylo v minulosti dosaženo tzv. mírotvůrci (*peacemakery*). (4) Poslední strategií je postkonfliktní budování míru (*peacebuilding*), což jsou akce k identifikování a zachování struktur, které povedou k posílení a utužení míru s ohledem na předcházení znovuoobnovení konfliktu. Mezi nástroje budování míru patří humanitární diplomacie, mediace, rozvojová pomoc či budování státu (*state building*) (United Nations 1992: 822–823).

4. 1 Nástroje řešení konfliktu

Pro výčet nejrůznějších nástrojů řešení konfliktů a jejich rozdělení jsem použila práci autorky Waisové (2009: 192–193), která předkládá ucelený soubor nástrojů k řešení konfliktů. Existují nástroje a mechanismy oficiální diplomacie, což je mediace,

11 Jedná se o jakékoli vyjednávací či strukturální nástroje k udržení vnitrostátního či mezistátního napětí a sporů před eskalací v násilí a užití ozbrojených sil. Podpora potenciálu znesvářených stran k vyřešení problémů mírovou cestou a postupné redukci základních problémů, jež tyto spory vytvářejí. Jde o předcházení konfliktům, jež zahrnuje širokou škálu aktivit zaměřených na předvídání a odvrácení vypuknutí konfliktu, nebo se alespoň pokouší omezit jeho rozsah a šíření do dalších oblastí. Zahrnuje veškeré aktivity zaměřené na posílení mezinárodních i regionálních systémů a kapacit v těchto oblastech. Projekty prevence konfliktů lze nejčastěji rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé (Mancini 2013: 5–6).

negociace, smírčí řízení, dobré služby, neformální konzultace, mírové konference, jednostranná gesta dobré vůle, centra pro předcházení konfliktům, zvláštní vyslanci, diplomatické sankce, mezinárodní výzva, krizová a donucovací diplomacie, diplomatické (ne)uznání a horké linky. Dále nástroje a mechanismy neoficiální diplomacie – podpora tradičních způsobů řešení konfliktů, mírové komise, civilní pozorovatelé, svědectví významných osobností, nenásilné kampaně, kulaté stoly a workshopy, kulturní výměna a civilní vyšetřovací komise. Vojenské nástroje a mechanismy jsou preventivní rozmístění ozbrojených sil, restrukturalizace, profesionalizace a reforma ozbrojených sil, demobilizace, vojenská pomoc. Ekonomické a sociální nástroje a mechanismy zahrnují rozvojovou pomoc a usnadnění přístupu na světové trhy, ekonomické reformy a podporu ekonomického rozvoje, diverzifikaci průmyslu a obchodu, ekonomickou spolupráci a ekonomické režimy, společné projekty a ekonomické sankce. Politické nástroje a mechanismy – vytváření politických stran a institucí, demokratizace politického systému, zajištění postavení menších či jednotlivých skupin v politickém systému, monitorování voleb, rozvoj občanské společnosti, podpora lidských práv, dohody o sdílení moci, protikorupční opatření, decentralizace a protektoráty. Dále rozeznáváme právní nástroje a mechanismy, což jsou tribunály pro válečné zločiny, vyšetřovací komise, reforma policie, arbitráž a adjudikace a konečně posledním druhem jsou nástroje a mechanismy v oblasti médií a vzdělání – mezinárodní vysílání, existence alternativních zdrojů vysílání, existence alternativních zdrojů informací, rozšíření přístupu ke vzdělání, programy multikulturního a občanského vzdělávání.

Nejrozšířenějším a nejúčinnějším nástrojem k řešení konfliktů je právě mediace. Mediaci je možné využít v různých fázích konfliktu

a zároveň se využívá hned v případě několika strategií řešení konfliktu.

4.2 Mediace

Mediace je hojně užívanou metodou v řešení těch nejkomplicovanějších mezinárodních konfliktů a zároveň tou nejúspěšnější. Avšak ne každý mezinárodní aktér je vhodný pro mediaci (Šulík 2012: 1–4). Mediace je rozšířeným nástrojem vyjednávání, kde konfliktní strany hledají asistenci třetí strany, která není přímo zapojena do konfliktu a může znesvářeným aktérům pomoci odstranit jejich odlišnosti a problémy bez nutnosti odvolání se na zákonnou autoritu (Bercovitch – Jackson 2001).

Mediace je charakterizována jako rozšířený vyjednávací proces, kde vybraná třetí strana konfliktu, jež nemá žádnou rozhodovací pravomoc, zasahuje do konfliktu s cílem ho zvrátit či zastavit, čímž poskytuje konfliktním stranám prostor pro uzavření oboustranně přijatelné dohody. Užitečná je zejména, pokud jde o konflikt, kde je násilí, zabíjení a nenávist na denním pořádku a přímá diplomatická jednání k ničemu nevedou, tehdy je na řadě mediace – když si sami primární aktéři nedokážou pomoci. K mediaci většinou dochází u konfliktů, které již probíhají, a aktéři jsou v patové situaci. Nechtějí již dále do konfliktu investovat prostředky a ani nehrozí další eskalace, avšak stále se nedaří konflikt přirozeně ukončit. V takových případech obě konfliktní strany obvykle uvítají nějakou formu mediace zvenčí a pokouší se pomoci ní o zapojení se do dialogu. Mediace ne vždy vede k okamžitému urovnání sporů, ale většinou lze skrze ni přivést konfliktní strany k vyjednávání o příměří (Šulík 2012: 1–4).

Úspěšný mediátor by měl být aktér, který je mezinárodně respektovaný a známý pro obě konfliktní strany. Měl by to být stát nebo mezinárodní organizace reprezentovaná zkušeným a velmi profesionálním jedincem. Ideální mediátor by neměl mít na určitém výsledku řešení sporů vlastní zájem a neměly by mu z výsledku plynout žádné výhody. Takový mediátor je respektovaný oběma stranami, v opačném případě ho nemusí, minimálně jedna z nich, přijmout. Nejen, že by mediátor měl být nestranný, ale zároveň by měl být schopen pomoci konfliktním stranám chránit jejich zájmy. Pokud se konfliktní strany na mediátorovi neshodnou, je potom váha rozhodnutí, „jak konflikt řešit“ na hlavním aktérovi globálního politického systému (Šulík 2012: 1–4).

V následující kapitole navazují již konkrétně vzhledem do turecké zahraniční politiky, jenž má posloužit k pochopení statusu Turecka, který si buduje na mezinárodní scéně, a jeho zapojení v řešení konfliktů.

5 Turecká zahraniční politika

Každá zahraniční politika státu je primárně formována aktéry, jež mají moc rozhodovat, tedy vládou. Vláda formuje zahraniční politiku na základě rozvoje státu a tlaků jak domácího, tak zahraničního prostředí. K řízení zahraniční politiky nepoužívají jen vize a znalosti, ale jsou ovlivňováni faktory domácí politiky a, ne méně, i zahraničním děním, které musí reflektovat a vzhledem k němu operativně přistupovat k tvorbě vlastních zahraničních postojů (Gözen 2004: 29).

Pod vlivem nových možností mezinárodní diplomatické komunikace, jež přináší globalizace, vzniklo v Turecku prostředí

pro vytváření dlouhotrvajícího míru. Tradičními bezpečnostními tématy v Turecku jsou terorismus, nešíření zbraní hromadného ničení, transnacionální organizovaný zločin a ilegální přistěhovalci. Země se snaží budovat stabilní zahraniční politiku, aby byla schopna jmenovaným hrozbám předcházet. Jde o dynamickou, stále se rozvíjející, multi-dimensionální, konstruktivní, pro-aktivní, realistickou a zodpovědnou zahraniční politiku, pomocí které chce dosahovat svých mezinárodních cílů. Díky takto nastavené zahraniční politice bylo Turecko schopno dosáhnout své dnešní pozice – rostoucí regionální mocnosti. Turecko rozšiřuje lidská práva, demokracii a sociální spravedlnost. Pyšní se svou tradičně zakořeněnou demokracií, mladou populací a dynamickou ekonomikou¹², což hraje důležitou roli v úspěšnosti jeho zahraniční politiky (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [1] [nedatováno]).

Budováním demokracie Turecko aplikuje globální Boj proti terorismu do své zahraniční politiky¹³. Upustilo od klasických bezpečnostních nástrojů, které stály v rozporu se zachováním demokracie. Proto je nynější turecká protiteroristická vládní politika zaměřena na posilování demokracie. Turecko Boj proti terorismu využívá hlavně k potírání separatistické kurdské menšiny pod vedením strany PKK¹⁴ (v kurdsém originále *Partiya Karkeren Kurdistan*), neboli Strany kurdských pracujících, kterou považuje za teroristickou organizaci ohrožující hodnoty demokracie a jednotu tureckého národa. Chce eliminovat vliv PKK na kurdskou populaci

12 Natalita je v Turecku, ve srovnání s evropskými zeměmi, vysoká, činí 2,08 dítěte na ženu, což je přírůstek, při kterém populace roste a nevymírá. Průměrný věk populace je 30,7 let, což je produktivní věk, čili populace nijak výrazně nestárne. Gramotnost činí 94,9%. Turecko je považováno za zemi s nově industrializovanou a rychle se rozvíjející ekonomikou. Umístilo se na 17. místě mezi světově nejsilnějšími ekonomikami (BusinessInfo.cz 2015).

13 Turecko se zapojilo do globálního Boje proti terorismu, čímž podpořilo politiku Spojených států amerických zavedenou po útocích v září 2001.

14 PKK je levicovou pro-kurdskou politickou stranou, která je však v Turecku zakázána a některými zeměmi je dokonce považována za teroristickou organizaci (České noviny 2015).

v Turecku pomocí použití síly a zjednat pořádek a podmínky pro svobodný život všech (Metiner 2016).

Turecko se díky těmto svým snahám a kapacitám stalo jednou z vůdčích zemí blízkovýchodního regionu. Chce šířit mír a prosperitu, podporovat lidský rozvoj a udržovat stabilitu. Turecká obranná strategie je založena na faktu, že bezpečnosti a stability v regionu, potažmo ve světě, lze dosáhnout pouze prostřednictvím zajištění prvotně vlastní bezpečnosti, stability a míru. Tato strategie je založena na principu *mír doma, mír ve světě*¹⁵ a pochází od prvního tureckého prezidenta Mustafy Kemala Atatürka. Bylo to heslo, které hlásal a dodnes je na něm založena turecká zahraniční politika. Turecko by mělo využít všech svých prostředků a všechny své aktivity směřovat k dosažení tohoto cíle (Eraslan [nedatováno]).

V rámci své zahraniční politiky začalo Turecko prosazovat globální aktivismus a vydalo se směrem nového diskurzu, jež zdůrazňuje prosazování míru, spolupráce a multidimensionalismu témat. Turecké rozvojové aktivity pomáhají budovat stabilní trhy, ekonomiku či bezpečnost. Turecko se také zaměřilo na diverzifikaci aktérů zapojených ve svých zahraničně-politických procesech. Figurují zde převážně nestátní aktéři, jako například nevládní organizace, firmy, charity, think-tanky či veřejnost. Zároveň shledávám pozitivním, že snížilo vliv armády na vytváření své zahraniční politiky, což příznivě ovlivňuje vývoj výše zmíněných faktorů (Akpınar 2013: 735–757).

Turecký prezident Davutoğlu v roce 2013 prohlásil, že humanitární diplomacie znamená mnohem více, než humanitární pomoc, jelikož žádná diplomacie, která se nedotýká lidství, nemá v sobě esenci lidskosti a nepromlouvá k lidem, nemůže mít dlouhého

15 V angličtině *Peace at Home, peace in the World* a v tureckém originále *Yurtta Sulh, Cihanda Sulh*.

trvání. Tím chtěl zdůraznit zaměření se na lidi v tureckém chápání humanitární diplomacie bez ohledu na národnost, náboženství či etnicitu. Co se humanitární diplomacie týče, Turecko si klade za cíl obsáhnout i vzdálenější regiony, než jen ten vlastní (Akpınar 2013: 735–757).

Po skončení druhé světové války stálo Turecko před zásadním rozhodnutím, jež orámovalo a ovlivnilo celý jeho budoucí vývoj, jelikož se přidalo na stranu „svobodného“ západního bloku. Toto rozhodnutí vedlo k tomu, že se Turecko stalo v roce 1952 členem NATO. Od roku 1952 je tedy NATO základním kamenem obranné i bezpečnostní politiky Turecka. Mimo členství v NATO je Turecko jedním ze zakládajících členů OSN a zároveň již dlouhodobě vyjednává o vstupu do EU. (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [2] [nedatováno]).

Kromě zájmu o vstup do Evropské unie je v poslední dekádě také více patrné turecké zapojení v blízkovýchodním regionu, kde se chce stát sebevědomou regionální velmocí. Zvláště úzké vazby navázalo Turecko se Sýrií a Íránem. Vztahy se Sýrií ale během konfliktu v Sýrii (trvá od 2011) velmi ochladly a přímo se syrskou vládou se proměnily v nepřátelské. V současnosti je nejbližším spojencem Turecka v regionu Ázerbájdžán a ekonomickým spojencem je Írán. Nový aktivismus a vůbec moderní turecká zahraniční politika jsou založeny na dvou principech. Prvním a tím výraznějším je *neo-otomanismus* – ideologie, jež vzývá tradiční osmanské hodnoty, mezi něž patří multikulturalismus, islám a imperialismus. Neo-otomanismus v turecké zahraniční politice byl výrazným odklonem od druhého, původního tureckého směru – *kemalismu*, který nezanikl, ale byl upozaděn. Ten se zasazuje o eliminaci hrozeb kurdského nacionalismu a ochranu tureckého

sekularismu i národní identity. Vychází z dob založení turecké republiky a hodnot M. K. Atürka (Taşpınar 2008: 14–17).

Neo-otomanistickou vizi do dnešní zahraniční politiky vnáší současný premiér Ahmet Davutoğlu¹⁶, který je zároveň autorem Doktríny strategické hloubky, která z neo-otomanismu částečně vychází (Grigoriadis 2010: 4). Autorem pojmu však není Davutoğlu. Pojem neo-otomanismus se poprvé objevuje v polovině 90. let, kdy byl různými zainteresovanými autory považován za vhodný směr pro budoucí vývoj turecké zahraniční politiky (Karpát 2002: 524). Autorem pojmu je bývalý turecký prezident Turgut Özal, který jej začal používat a propagovat již v době, kdy bylo Turecko všestranně nakloněno Západu (Laçiner 2009).

Politika neo-otomanismu se zaměřuje na navázání vztahů s blízkovýchodními zeměmi, jejichž partnerství je pro Turecko nyní strategické, avšak tyto vazby nemají nahradit vazby se Západem. Dobré vztahy se Západem a hlavně se Spojenými státy americkými si chce Turecko zachovat a doplnit jimi současně budované vztahy s blízkovýchodním regionem. Neo-otomanismus není plánem na islamizaci Turecka a jeho zahraniční politiky, nýbrž se snaží o rovnováhu a rozšíření aktivit Turecka v mezinárodním systému a překlenutí se přes potřebu budování turecké západní identity. Lze uvést tři znaky, jež definují osmanské (otomanské) tendence vládnoucí Strany spravedlnosti a rozvoje. (1) Je to snaha zapojit do své i zahraniční politiky osmanské a islámské dědictví. Neznamená to kolonizování sousedních států, ani zavedení chalífátu, ale snahu o zmírnění sekularismu a více aktivní politiku v mezinárodních otázkách. Hlavně v bývalých osmanských teritoriích Turecko výrazně aplikuje tzv. měkkou moc (*soft power*) kvůli svým

16 Neo-otomanismus mývá negativní konotace, které ho spojují s neokolonialismem a snahami o „moderní Osmanskou říši“, což ale Davutoğlu odmítá a nechce být označován za neo-otomanistu (AI Monitor 2014).

strategickým zájmům. (2) Dále je to uvědomění si své velikosti a možností a nabytí sebevědomí v zahraniční politice. Turecko by jako centrální stát blízkovýchodního regionu mělo hrát aktivní diplomatickou, politickou a ekonomickou roli v širším regionu. Takováto zahraniční politika vyžaduje stabilní národní stát a pokojné soužití různých etnik na jednom území. (3) A konečně posledním aspektem je již zmiňovaná touha udržení kontaktů jak se Západem, tak s islámským světem, čímž se propojují turecké sféry vlivu. Taşpınar (2008: 14–17) uvádí trefné přirovnání k Istanbulu, jež nazývá imperiálním městem, které se dotýká Evropy i Asie (Taşpınar 2008: 14–17).

Kromě principu *mír doma, mír ve světě* se turecká zahraniční politika řídí ještě jedním heslem, které na předešlý princip navazuje – nulové problémy se sousedy, anglickým ekvivalentem *zero problems with neighbors*. Turecko cílí ve smyslu udržování míru nejvíce právě na své nejbližší sousedy, jelikož v této oblasti má největší vliv a jeho snažení má vyšší potenciál úspěšnosti, než ve vzdálených regionech. Toto heslo charakterizuje očekávání, jež má Turecko od svých sousedů. Jeho, ne úplně realistickým, cílem je eliminovat veškeré problémy ze vztahů se svými sousedy či je alespoň co nejvíce minimalizovat. Turecko nepozbývá realistické úvahy a uvědomuje si, že tento svůj cíl není schopno plně naplnit, ale je nutné klást si vysoké cíle a zlepšovat se. V blízkovýchodním regionu existuje mnoho hluboce zakořeněných problémů, ze kterých pramení různé konflikty již po řadu let a není možné je vyřešit v krátkodobém horizontu. Ostatně konfliktní prostředí je přirozeným znakem mezinárodních vztahů. Snahou Turecka je problémy řešit, jelikož z netečných vztahů se může snadno vyvinout studený konflikt. V rámci svého zapojení se do konfliktů samozřejmě vyhledává výhody pro sebe, jež z výsledků řešení plynou (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [4] [nedatováno]).

Turecko jako země se specifickými politickými a kulturními hodnotami a svou geografickou polohou se snaží sloužit jako mediační prostředník pro nejrůznější mezinárodní záležitosti, které jsou aktuální kdekoli v jeho sousedství i ve světě. Pochopitelně však není schopno mediovat veškeré konflikty. Vybírá si problémy ve vlastním regionu či v regionech, kde sleduje své zájmy (Šulík 2012: 1–4).

Zájmy Turecka jsou v současnosti zřetelné i na globální úrovni. Turecko je členem NATO a usiluje o vstup do Evropské unie. Udržuje kontakt a dobré vztahy na více frontách mezinárodního systému. Posiluje vztahy se Spojenými státy i evropskými zeměmi, a zároveň se zeměmi Blízkého východu, severní Afriky, jižního Kavkazu i jižní a centrální Asie. Dále se pokouší navázat vztahy se zeměmi subsaharské Afriky, latinské Ameriky i asijsko-pacifického regionu, jenž je domovem tzv. rostoucích mocností (*emerging powers*) (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [1] [nedatováno]).

Snahami o kontakty mimo svůj region chce Turecko rozšiřovat mezinárodní mír, stabilitu a bezpečnost. Kromě vztahů s ostatními státy se Turecko angažuje i v rámci mezinárodních organizací a spolupracuje s různými nevládními organizacemi. Svou aktivní diplomacii prosazuje v rámci multilaterálních fór, například na půdě OSN (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [1] [nedatováno]). Turecko se stalo ve své historii celkem čtyřikrát nestálým členem Rady bezpečnosti OSN, naposledy v letech 2009 – 2010. O tuto pozici se ucházelo opakovaně pro období 2015 – 2016, ale již neuspělo (UN Security Council [nedatováno]). Tímto způsobem se snaží prosazovat svou globální odpovědnost. V neposlední řadě Turecko hostilo v roce 2011 4. konferenci OSN o nejméně rozvinutých zemích a přijalo akční plán, jenž bude plnit do roku

2020. Jedním z bodů tohoto plánu je zajištění dobrého vládnutí, posilování demokracie a řešení krizí (UN-OHRLLS 2011).

Pro dosažení globálního míru, nebo alespoň přiblížení se k tomuto altruistickému cíli, považují turečtí představitelé za nutné funkčně propojit politickou stabilitu, hospodářský blahobyt a kulturní harmonii. Turecko se nebrání dialogu s jakoukoli zemí mezinárodního systému a také hledání nových ekonomických a komerčních prostředí pro spolupráci. Také neustále navyšuje prostředky pro rozvojovou spolupráci, popř. humanitární pomoc do rozvojových zemí. Turecko disponuje jistými výhodami, kdy díky své geografické poloze zaujímá pozici tranzitní země. Hraje tak významnou roli v mezinárodní energetické bezpečnosti. Co se náboženství a kulturních rozdílů týče, Turecko usiluje o vzájemné respektování hodnot v rozdílných kulturách a náboženstvích.

V poslední dekádě Turecko přidalo nový aspekt do své zahraniční politiky, kdy chce dosahovat svých vizí prostřednictvím pomoci rozvojovým zemím v řešení jejich domácích i bilaterálních problémů či konfliktů, kdy se primárně snaží o usmiřování, mediaci a řešení jejich konfliktů. Turecko zakládá svou pomoc na principu *win win*, kdy obě strany, jak postižená země, tak Turecko, z dané věci mají jistý užitek neboli zisk. Ačkoli se jisté případy, kdy se Turecko angažovalo, mohou zdát příliš vzdálené, Turecko raději investuje, než aby pouze přihlíželo a trpělo problémy, které by ho, ať už přímo či nepřímo, mohly v budoucnu svými důsledky negativně postihnout (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [1] [nedatováno]).

Turecko se snaží podílet na zajišťování dobrých mezinárodních bezpečnostních podmínek. Jeho prioritou je zachování územní celistvosti zemí, přispívání ke kolektivní obraně a krizové řízení operací, což zahrnuje *peacekeeping*, humanitární

operace či policejní mise, dále prevence proti šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů a podpora odzbrojování. Turecko se snaží propagovat partnerství, dialog a hlavně preferuje *soft power*. Pokouší se efektivně mobilizovat své síly nejen ve svém okolí, ale i v širším geografickém měřítku (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [2] [nedatováno]).

5.1 Strategická hloubka

Ahmet Davutoğlu sepsal hned několik publikací, ale pro přiblížení problematiky mezinárodního směřování turecké politiky je nejstěžejnější jeho Doktrína strategické hloubky, anglickým ekvivalentem *Strategic Depth*. Doktrína strategické hloubky podkryvá Davutoğluvi strategické vize, jež v současné době nelze oddělit od jakékoli diskuze o zahraniční politice Turecka. Byla vydána jako Davutoğluva samostatná publikace se stejným názvem – Strategická hloubka, v originále *Stratejik derinlik*, v roce 2001, současně se vznikem dnešní vládnoucí Strany spravedlnosti a rozvoje, jíž je Davutoğlu premiérem (Grigoriadis 2010: 3).

Turecká geopolitika se odvíjí od Davutoğluvi strategie, která je podpořena využíváním *soft power*, řešením konfliktů – propagací řešení založeném na principu *win-win*. Zavedení doktríny strategické hloubky přineslo do turecké zahraniční politiky nový diskurz, který obrátil její pozornost zpět na Blízký východ, tam, kde byla, mimo jiné, před vznikem Turecké republiky. Davutoğlu odvíjí obsah doktríny od turecké minulosti, geografické pozice a jeho přesvědčení, že Turecko patří mezi tak zvané centrální mocnosti, což znamená, že se Turecko nemusí omezovat pouze na pozici regionální mocnosti a rozhodovat se mezi balkánským regionem či regionem Blízkého východu, ale jelikož je dle jeho uvážení centrální

mocností, může být vedoucí silou hned v několika regionech. Angažovat se zde a uplatňovat svůj vliv, což by mohlo posílit jeho globální strategický význam. Davutoğlu vidí Turecko jako blízkovýchodní, balkánskou, kavkazskou, středoasijskou, kaspickou, středozemní, zálivovou a také černomořskou zemi, což značí, že může uplatňovat svůj vliv ve všech těchto regionech zároveň. Odmítá označení Turecka jako „mostu mezi islámem a Západem. Turecko by se nemělo nechat využívat ostatními státy k prosazování jejich vlastních strategických globálních zájmů, ale mělo by si uvědomit svůj význam, potenciál a osmanskou imperiální minulost a z těchto faktů čerpat, zbavit se své vojenské image a dát se raději cestou prosazování *soft power* v okolních regionech. Turecko by se mělo angažovat v řešení konfliktů, podporovat regionální ekonomickou spolupráci, jež by předcházela nutnosti zásahu velmocí (Grigoriadis 2010: 4–9).

Davutoğlu (2009) prohlásil: *„Turecko využívá své multiregionální identity a díky tomu má capacity, ale také odpovědnost, na vedení multidimenzionální zahraniční politiky. Unikátní kombinace naší historie a geografie nám přináší smysl pro odpovědnost. Přispívat k řešení konfliktů a vytvářet regionální mír a bezpečnost ve všech oblastech je povinností, jež pramení z hloubky multidimenzionální historie Turecka.“*¹⁷.

Turecko by mělo vyřešit všechny spory, které má se svými sousedy a brání mu v naplnění politiky nulových problémů se sousedy. Vyřešení sousedských problémů je stěžejním úkolem pro úspěch Turecka ve smyslu stát se regionálním lídrem a udržovat

17 Citace v originálním znění: „Turkey enjoys multiple regional identities and thus has the capability as well as the responsibility to follow an integrated and multidimensional foreign policy. The unique combination of our history and geography brings with it a sense of responsibility. To contribute actively towards conflict resolution and international peace and security in all these areas is a call of duty arising from the depths of a multidimensional history of Turkey.”

si globálně strategickou pozici. Příkladem turecké blízkovýchodní politiky je hned několik zemí, s nimiž Turecko výrazně prohloubilo a zlepšilo své vztahy. Výrazné zlepšení vztahů proběhlo od vydání doktríny strategické hloubky mezi Tureckem a Sýrií, Irákem a Arménií. Poněkud menší úspěch slaví Turecko v případě vztahů s Řeckem a Kyprem. Implementaci doktríny strategické hloubky do praxe lze sledovat na růstu zájmu Turecka o, z jeho strany, doposud opomíjené části světa, jako je subsaharská Afrika či latinská Amerika (Grigoriadis 2010: 4–9).

Orientalista Alexander Murinson (2006) na konto Doktríny strategické hloubky prohlásil: „Ahmet Davutoğlu je architektem konceptu nové turecké zahraniční politiky. Jeho Doktrína strategické hloubky volá po aktivním zapojení do všech regionálních systémů v tureckém sousedství. Davutoğlu je opravdu originální neo-otomanistický myslitel.“¹⁸.

5. 2 Strana spravedlnosti a rozvoje

V roce 1998 byla v Turecku zakázána islamistická politická Strana prosperity, která údajně ohrožovala sekulární demokratický systém (The Washington Post 1998). Jako její umírněnější větev se později, v roce 2001, vyvinula Strana spravedlnosti a rozvoje neboli v tureckém originále *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP) a hned v roce následujícím – 2002 vyhrála volby.

AKP je úspěšnou islamistickou demokratickou politickou stranou. Zachovává prozápadní orientaci a dále se snaží o vstup Turecka do Evropské unie. Vnáší do turecké společnosti západní

18 Citace v originálním znění: „Ahmet Davutoglu is the architect of the new Turkish foreign policy concept. His ‘Strategic Depth’ doctrine calls for an activist engagement with all regional systems in Turkey’s neighbourhood. Davutoglu is a truly original neo-Ottoman thinker.”.

standardy svobody a demokracie. Zároveň však provedla jakousi diverzifikaci turecké zahraniční politiky a, na základě svého historického odkazu, se opět přiklonila k Blízkému východu (Taşpınar 2008: 14–17).

Již na konci 90. let došlo k určitému zlepšení diplomatických vztahů Turecka s blízkovýchodními zeměmi, nedá se ale říci, že by se tehdy Turecko nějak zvlášť orientovalo na své sousedy. Tuto změnu lze zaznamenat právě až po roce 2002, kdy došlo jednak k navýšení vzájemných politických i ekonomických kontaktů mezi Tureckem a arabskými muslimskými státy, ale také k ochlazení diplomatických vztahů s tradičním tureckým spojencem v blízkovýchodním regionu – Státem Izrael. V roce 2000 se významným způsobem zlepšily turecko-syrské vztahy, což lze například doložit účastí tehdejšího tureckého prezidenta Ahmeta Necdeta Sezera na pohřbu jeho syrského protějšku, prezidenta Háfize al-Asada (Tür 2013: 123–125).

AKP byla jakýmsi urychlovačem změny v turecké zahraniční politice a jejím navrácením se k Blízkému východu. Nástup AKP k moci v roce 2002 proměnil tureckou zahraniční politiku od základů. Jak již bylo zmíněno, AKP usilovala o dobré vztahy převážně s muslimskými zeměmi, jako je Libanon, Írán, Irák a Sýrie. Tím započala debata o otomanském odkazu Turecka a na scéně se objevil neo-otomanismus. Turecko získalo nejen novou vládu vedenou AKP, ale také novou vizi, která již nebyla mířena jen západním směrem, ale snažila se o jakousi globální rovnováhu zájmů (Walker [nedatováno]).

AKP převedla armádu pod civilní kontrolu a snaží se o rozšiřování svobody tisku. Silně ale potírá jakékoli projevy kurdské kultury

a existence. Strana logicky dle svého zaměření podporuje náboženství a ženy v nošení hidžábu, čímž je poněkud v opozici k tureckému dominantnímu paradigmatu kemalistického sekularismu. AKP se ale nedá upřít prosazování práv žen a jejich aktivní účasti v politice (Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs [nedatováno]). Neo-otomanismus je nyní motivací zahraniční politiky AKP. Kritici strany vidí v neo-otomanismu a jeho využívání *soft power* hrozbu pro tradiční tureckou identitu kemalistického sekularismu (Taşpınar 2008: 14–17).

Politický program strany je velmi ambiciózní. Vyzdvihuje turecký potenciál a bohatství, kterého je prý nutno se správně chopit a udělat z Turecka vedoucí sílu. Slibuje rozhodnost a činy, nejen sliby. Jejich program cílí na všechny společenské třídy a všechny generace, avšak vše v rámci občanství, na němž budují svou identitu. Odkazují se na dlouholetou tradici, mír a partnerství. Zaměřují se na blaho jednotlivce, ale zároveň od každého jednoho očekávají loajalitu a přínos společnosti. Heslo zní, že ačkoli každý je svobodný, nikdo není svobodný, což lze vysvětlit právě tak, že dbají na prosperitu a rozvoj jednotlivce, ale pouze, dokud je přínosnou součástí pro společnost, potažmo stát. AKP staví svou pozici na udržování integrity, sekularity, sociálních jistot a demokracie. Zaručují svobodu vyznání a rovnost (AK Parti [nedatováno]).

6 Mezinárodní konference jako nástroj řešení konfliktů

Jednou z mnoha možností řešení konfliktů je i pořádání mezinárodních konferencí na témata, jež jsou spojena s určitým konfliktem a mohou pomoci v jejich řešení, či přímo na téma, jak vyřešit daný konflikt, nebo konference o zajišťování globální, regionální i lokální bezpečnosti. Turecko se angažovalo v pořádání hned několika konferencí, což bylo součástí jejich zapojení se v řešení konfliktů, ať už ve svém regionu či ve světě.

Summit G20

Skupina G20 se zrodila jako reakce na asijskou hospodářskou krizi z let 1997 a 1998. Státy si uvědomily potřebu mezinárodní spolupráce a vzájemné závislosti. První setkání zemí se uskutečnilo v roce 1999. Členy skupiny G20 je 19 států - Turecko, Velká Británie, Německo, Francie, Itálie, Ruská federace, Spojené státy americké, Kanada, Mexiko, Argentina, Brazílie, Čína, Indie, Japonsko, Jižní Korea, Indonésie, Austrálie, Jihoafrická republika, Saúdská Arábie a jednotný vnitřní trh Evropské unie (G20 2015). G20 představuje 20 nejvyspělejších ekonomik světa, 85 % světového HDP, 80 % objemu mezinárodního obchodu a dvě třetiny světové populace. Pravidelně se schází ministři financí členských zemí a guvernéři centrálních bank. Skupina G20 si klade za cíl dosáhnout globálního ekonomického růstu a vytvářet pracovní místa pro občany svých členských zemí. G20 se tedy angažuje nejen ve finanční sféře, ale také v rozvoji, energetice, vytváření pracovních míst, boji s korupcí a v mezinárodním obchodě. Pro fungování všech

těchto sfér společnosti je nezbytné zajištění bezpečnosti, o kterou se skupina G20 také zasazuje (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [5] [nedatováno]).

Každý rok je předsedající zemí jeden ze členů a ten také hostí výroční konferenci (také nazývanou summit) G20. Turecko se ujalo předsednictví a zároveň hostitelské role v listopadu 2015. Summit se konal v Antalyi, metropoli na jihozápadě Turecka. Turecko přikládá svému členství ve skupině G20 velkou důležitost a snaží se aktivně přispívat k rozšiřování její agendy. Turecko definovalo své priority pod názvem *Tři I*, neboli „*Three I*“, kdy „*I*“ znamená Investice, Inkluzivita a Implementace (*Investment, Inclusiveness and Implementation*). Během summitu si země vytyčily za cíl snížení nezaměstnanosti mladých lidí o 15 % do roku 2025, dále vytvořily politiku na snižování nerovnosti mezi pohlavími. Tímto přispěly k vytvoření inkluzivního ekonomického růstu v rámci G20. Turecko šlo během svého prezidentství ještě o krok dále a vytyčilo si za cíl zasadit se o globální inkluzivní ekonomický růst. Lídři G20 přijali v Antalyi rámec, na základě kterého se zavazují zlepšovat dialog a spolupráci mezi nimi a chudými rozvojovými zeměmi, zajišťovat potravinovou bezpečnost, dohlížet na roli soukromého sektoru ve vývoji remitencí. Předsednictví Turecka skupině G20 vneslo do agendy skupiny témata spojená s globálním mírem a bezpečností. Tato témata jsou spojena se snahami o dosažení trvalého inkluzivního ekonomického růstu. V neposlední řadě se na summitu řešil boj proti terorismu a uprchlická krize, jež je pro Turecko zásadním tématem v posledních několika letech a naléhavost řešení uprchlické krize stále vzrůstá. Poprvé v historii se lídři G20 shodli jak na radikálním postoji v boji proti terorismu, tak na nutnosti spolupráce a nepodceňování uprchlické krize, ze které by mohly vzejít negativní důsledky pro všechny členy skupiny (Republic of Turkey Ministry of foreign affairs [5] [nedatováno]).

Členství Turecka ve skupině G20 poukazuje na jeho uplatňování neo-otomanistického konceptu. Prostřednictvím této skupiny rozšiřuje svůj vliv nejen ve vlastním regionu, ale i ve světě, a upevňuje tak svou pozici regionální mocnosti, která má stabilní pozici v rámci mezinárodního společenství.

Konference o přehodnocení bezpečnosti na Jižním Kavkaze¹⁹

V květnu 2011 hostila Nadace Heydara Aliyeva v Turecku společně s univerzitou Uludağ v turecké Burse konferenci nazvanou *Přehodnocení bezpečnosti na Jižním Kavkaze a turecko-ázerbájdžánské vztahy*. Na této konferenci se sešli představitelé organizačních skupin a dále zástupci univerzit z Dubaje, Gruzie a univerzity v turecké Sakaryi, kteří na konferenci pronesli příspěvky. Byla zdůrazněna důležitost energetických projektů implementovaných v oblasti Jižního Kavkazu a dosažení rostoucího vývoje v oblasti komunikace a infrastruktury. Přednášející projevíli obavu z destabilizujícího vlivu komplikované politické situace v této oblasti na ekonomický růst. Na Jižním Kavkaze jsou patrné studené konflikty a politická nestabilita. Místní rozpínavá politika založená na separatistických tendencích autonomních oblastí brání lepšímu praktikování projektů ze strany mezinárodních organizací, jako je TRACETA, Černomořská organizace pro ekonomickou spolupráci BSEC, GUAM či ECO (Today.az 2011).

Tato konference poukazuje na turecký zájem o své sousedství a okolní regiony, čímž je do praxe implementována politika nulových problémů se sousedy, jejíž vývoj a stabilita mají na Turecko přímý vliv.

¹⁹ Jižní Kavkaz zahrnuje tři suverénní státy – Ázerbájdžán, Arménii a Gruzii a tři autonomní oblasti – Abcházii, Jižní Osetii a Náhorní Karabach.

Hlavní hostitelské země syrských uprchlíků

Dne 17. ledna 2014 se v uprchlickém táboře Harran-Kökenli poblíž města Şanlıurfa na jihovýchodě Turecka sešli ministři a další představitelé z Libanonu, Jordánska, Turecka, Iráku a Egypta společně s Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky a apelovali na mezinárodní společenství, aby projevilo solidaritu se zeměmi, jež hostí většinu syrských uprchlíků. Na konferenci bylo zmíněno, že aby stabilita a bezpečnost mohly být nastoleny, řešení odehrávajícího se konfliktu nesmí být vojenské, nýbrž politické. Proto také vyzvali země zapojené do konfliktu, aby se sešly na neutrálním místě, a to v Ženevě. Na konferenci v Ženevě byla řešena humanitární pomoc pro země zasažené konfliktem a zúčastněné státy se shodly, že humanitární pomoc musí být dostupná a organizace musí být vpuštěny do všech oblastí. Dále politici vyzvali ostatní státy, aby otevřely své hranice přílivu migrantů a pomohly jim se socializovat v novém prostředí. Účastníci vyjádřili svůj smutek nad lidským utrpením způsobeným během syrského konfliktu a zároveň upozornili, že má destabilizující vliv na celý blízkovýchodní region, a tím pádem ohrožuje i globální mír a bezpečnost. Účastníci jsou přesvědčeni, že pro syrský konflikt neexistuje žádné účinné vojenské řešení. Naopak je nutné nalézt politické řešení. Zároveň vyzývali všechny aktéry syrského konfliktu, aby upustili od boje a sešli se společně na Ženevské mírové konferenci o Sýrii, která byla plánována na 22. ledna toho roku. Doufali v nalezení společného řešení a zastavení bojů (UNHCR 2014).

Konference byla vedena tureckým premiérem Davutoğlem a vysokým komisařem OSN pro uprchlíky Antóniem Guterresem. Během konference celkem 90 členských států úřadu Vysokého

komisaře OSN pro uprchlíky volalo po větší finanční podpoře a solidární pomoci pro země, které musí nést uprchlické břímě, jež je velmi náročné a zatěžující pro všechny sféry společnosti. Požadují tedy nejen finanční podporu, ale hlavně sdílení uprchlíků se zeměmi mimo Blízký východ. Ministři a představitel Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky vyzvali ostatní země, aby ponechaly své hranice otevřené pro syrské uprchlíky a také jim usnadnily byrokratický proces vyřizování víz a azylu. V blízkovýchodním regionu se v době konání konference nacházelo přes 2,3 milionu registrovaných uprchlíků, z toho asi 869 000 v Libanonu, 600 000 v Jordánsku, 582 000 v Turecku, 213 000 v Iráku a přes 132 000 v Egyptě. K tomuto je ještě záhodno připočítat téměř 6,5 milionu vnitřně vysídlených osob v Sýrii (UNHCR 2014).

Již v roce 2014 byla situace syrských uprchlíků na Blízkém východě alarmující a neuspokojivá. Do konce roku 2015 se jejich počty zněkolikanásobily a situace se ještě více vyhrotila. Nyní neprobíhá uprchlická krize pouze na Blízkém východě, ale přelila se i do Evropy, což poukazuje na celkovou provázanost regionů a potvrzuje nutnost zajišťování komplexní bezpečnosti bez přehlížení dílčích problémů.

Konference o Somálsku

Dne 31. května 2012 se v tureckém Istanbulu sešli zástupci 54 zemí, aby řešili situaci v Somálsku. Turecko stálo v roli hostitele, jelikož představovalo hlavního zastávce a podporovatele přechodné somálské vlády v Mogadišu. Cílem bylo umožnění budování lepší budoucnosti v zemi Afrického rohu a snaha o ukončení chaosu, který zde trvá již po dobu dvou dekad. Somálský premiér Mohamed Ali Abdiweli připustil, že tato konference má Somálsku ukázat novou

cestu, kterou by se mělo vydat a vymanit se z označení „nejrozpadlejší“ stát světa (Aljazeera 2012). Také projevil naději, že se mezinárodní společenství usnese na společných závěrech, což je vždy efektivnější. Jedním z prvních usnesení byla nutnost mezinárodně řízené rekonstrukce země, jelikož zpočátku se konference zaměřovala na témata, jako je rozvoj, místní obchod či občanská společnost. Somálští i zahraniční politici diskutovali, jak nejlépe obnovit zemi se zaměřením na obnovu energetického zázemí a vodních zdrojů. Dalším důležitým bodem k projednání byla bezpečnost, která je jednoznačně na prvním místě. Bez zajištění bezpečnosti nelze úspěšně pokračovat v postkonfliktní rekonstrukci. Bezpečnost je klíčem k rozvoji čehokoli. Nelze vytvářet stabilní ekonomiku ani politické prostředí, pokud není bezpečnost zajištěna. Hlavním bezpečnostním problémem v regionu Afrického rohu je teroristická organizace aš-Šabáb, jež je odnoží al-Qáidy a stále kontroluje velkou část somálského území. Premiér však podotkl, že somálská vláda podpořena Africkou unií nyní podnikla určité kroky k jejich úspěšnému odstranění. Turecká diplomacie dodala, že důležitým bodem je také vytvoření fondu k financování tréninku a vybavení somálských bezpečnostních složek, jež jsou doposud nevyhovující (Jones 2012). Hlavním úkolem konference bylo vytyčení cílů pro rok 2015. Turecko se rozhodlo pro významný diplomatický krok – vytvoření ambasády v hlavním městě Mogadišu, čímž by se stalo jednou z mála zemí, jež se tak rozhodly (Aljazeera 2012).

Zanedlouho po skončení konference se také blížil termín vypršení mandátu přechodné vlády. Konference upozorňovala na nutnost pečlivých příprav na tuto událost a ustavení nové vlády. Turecko doufá, že Somálsko nezůstane pouze u shody na složení budoucího parlamentu a garanci reprezentace pro ženy, ale že půjde ve svých snahách, s tureckou pomocí, mnohem dále (Jones 2012).

Konference o *Afghánské bezpečnosti a ekonomice*

Dne 1. listopadu 2011 se na konferenci v tureckém Istanbulu sešel tehdejší turecký prezident Abdullah Gül, jeho afghánský protějšek – tehdejší prezident Hamid Karzaj a bývalý pákistánský prezident Asif Alí Zardáří. Představitelé těchto tří zemí se sešli, aby projednali bezpečnostní situaci a stabilitu v Afghánistánu dle plánu na odstranění mezinárodních ozbrojených sil do konce roku 2014. Tento plán byl totiž ohrožen vojenskými útoky, slabostí afghánské vlády a protichůdnými zájmy regionálních aktérů. Schůzka afghánského a pákistánského prezidenta probíhala pod tlakem Afghánistánu a Spojených států na Pákistán ohledně potlačování militantních aktivit na svém území. Pákistánský prezident popřel podporu teroristickým organizacím, jako je síť Haqqani – odnož Tálibánu, která byla obviněna z útoku na ambasádu Spojených států amerických v Kábulu v září toho roku a z dalších vražedných akcí. Pokračování konference se věnovalo bezpečnostní spolupráci v srdci asijského regionu, kde bylo reprezentováno 14 zemí – Afghánistán, Čína, Indie, Írán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Pákistán, Ruská federace, Saúdská Arábie, Tádžikistán, Turecko, Turkmenistán, Uzbekistán a Spojené arabské emiráty (Fox News 2011).

Západní státy také vyjádřily podporu této konferenci. Německo a Francie, jež v té době měly v Afghánistánu své jednotky, poslaly na konferenci své vyslance. Měla se zúčastnit dokonce i tehdejší ministryně zahraničních věcí Spojených států Hillary Clintonová, ale nakonec účast odřekla. Írán na zasedání poslal zástupce ministra zahraničních věcí Mahammada Alího Fathollahiho. Tato konference dala Afghánstánu možnost připomenout světu, že afghánský mír a prosperita jsou úzce propojeny s mírem a prosperitou v celém širokém regionu. Mělo dojít k podepsání různých dohod o výměně

informací, financování vojenských jednotek v pohraničí, nezasahování vojensky do teritoriální integrity, rozšíření obchodu a spolupráci na spravování hranic (Fox News 2011).

7 Sýrie

Tato kapitola se věnuje syrskému konfliktu, jenž započal vládními protesty v roce 2011, poté přerostl v občanskou válku se zahraničním zapojením a trvá až doposud. Nejprve jsem zmapovala pozadí konfliktu, aby bylo zřejmé, proč vlastně vypukl a kdo jsou jeho hlavní i vedlejší aktéři. Následně jsem konflikt teoreticky ukotvila na základě nejrůznějších kategorizací konfliktu. Stěžejní částí této kapitoly je pak role samotného Turecka v konfliktu a popis jeho snah o řešení, potažmo neřešení, konfliktu. Sledované období ukončuji na konci roku 2015.

7.1 Pozadí konfliktu

Od počátku ozbrojeného konfliktu v Sýrii přišlo o život již asi 470 000 lidí, 1,9 milionu lidí bylo zraněno a 45 % lidí vysídleno (Black 2016). Konflikt započal jako jedno z několika povstání Arabského jara proti autokratickému vládci. Protivládní protesty eskalovaly v občanskou válku a následně do podoby zástupné války, do níž se zapojily regionální i světové mocnosti. Více než 11 milionů obyvatel bylo nuceno opustit svou zemi na základě bojů, jež probíhaly a stále ještě probíhají mezi vládními složkami loajálními prezidentu Bašáru al-Asadovi a protivládními skupinami společně s militantními džihádisty z Islámského státu a dalšími rebelskými skupinami (BBC 2016).

Protesty započaly v březnu roku 2011 ve městě Dar'á na jihu Sýrie zadržením a mučením minimálně patnácti náctiletých osob, které kreslily revoluční graffiti na zdi školy. Na základě jejich zadržení začaly demonstrace proti režimu, jež byly násilně potlačovány, což přivedlo do ulic ještě více protestujících. Postupně se strhly celonárodní protesty, které požadovaly rezignaci prezidenta Bašára al-Asada. Snahy vlády o zastavení protestů pouze posilovaly demonstranty a do července se v ulicích po celé zemi nacházely stovky tisíc demonstrujících lidí. Z protestujících se postupně zformovala vládní opozice (Sterling 2012). Opozice byla roztržena na několik skupin – Syrská národní rada (anglická zkratka SNC) a Svobodná syrská armáda (anglická zkratka FSA). Tyto skupiny byly formovány převážně vojenskými zběhy a ozbrojenými rebely. Již od srpna 2011 začaly opoziční jednotky útočit na syrskou armádu ve snaze svrhnout autokratický režim a zastavit vládní útoky na civilisty (ICRtoP [nedatováno]).

Násilí eskalovalo a země se ocitla uprostřed občanské války. Povstalecké brigády bojovaly proti vládním silám o kontrolu nad městy i venkovem. V roce 2012 byly rozpoutány boje i v hlavním městě Damašku a druhém největším městě Aleppu. V červnu 2013 OSN prohlásila, že v konfliktu bylo zabito již 90 000 lidí. Konflikt nabyl postupem času na velikosti a intenzitě a značně se zkomplikoval. Nevystupují tu proti sobě pouze vládní síly proti rebelům, ale konflikt získal náboženský, až sektářský podtext. Prezident al-Asad a jeho nejbližší totiž patří pod islámskou sektu Alavitů, kteří vyznávají šíitský islám. Naopak většinová opozice vyznává sunnitský islám. Do takto nábožensky roztržené společnosti ještě přibyl Islámský stát, který také vyznává sunnitský islám, a který celou situaci ještě komplikuje (BBC 2016).

Vyšetřovací komise OSN obvinila všechny strany konfliktu ze spáchání válečných zločinů včetně vražd, mučení, znásilňování a násilných zmizení. Navíc byly obviněny z utrpení civilistů, kterým byl zamezován přístup k vodě, potravě a zdravotní péči, což je také považováno za metodu války. Rada bezpečnosti OSN požadovala po všech stranách konfliktu omezení používání zbraní v obydlených lokalitách, ale přesto civilisté dále umírají v řádech tisíců obětí. Islámský stát byl navíc obviněn ze strany OSN za propagování terorismu a uvalování nelidských trestů na ty, kteří se nepodřídí jeho pravidlům. Běžně provádí popravy a mučení. Popravili i několik rukojmí, včetně občanů ze Západu. Bojovníci Islámského státu mají na svědomí také masové vraždění rivalských ozbrojených skupin, členů bezpečnostních složek a náboženských menšin (BBC 2016).

Situace v Sýrii přerostla v nejzávažnější humanitární krizi posledních let. Od počátku konfliktu opustilo Sýrii již více než 11 milionů obyvatel, převážně žen a dětí. Takovýto příval uprchlíků zahltil sousední země, jako je převážně Turecko, Libanon, Jordánsko, Irák a Egypt. Asi 5 % uprchlíků se usadilo jinde ve světě. Kromě značného počtu uprchlíků existuje ještě více vnitřně vysídlených osob, jež se musely nuceně přesunout v rámci Sýrie na bezpečnější místa. Takovýchto vnitřně vysídlených osob bylo v Sýrii v roce 2015 až 8 milionů (Amnesty International 2015). Téměř 70 % populace nemá přístup k pitné vodě a třetina lidí ani k potravě. Více než dva miliony dětí nemohou chodit do školy a celé čtyři pětiny lidí v Sýrii nyní žijí pod hranicí chudoby. I přes tento špatný stav společnosti válčící aktéři nepovolili vstup do země humanitárním organizacím, které by lidem pomohly z největší nouze (BBC 2016).

Ozbrojená opozice vůči vládním složkám se od počátku konfliktu značně proměnila. Umírnění rebelové, kteří začali s pokusy

o vládní převrat, jsou nyní v menšině oproti islamistům a dalším nábožensky orientovaným sektám, jež budí mezinárodní nevoli. Západ od počátku konfliktu podporoval opozici, ale nechce podporovat islamisty, natož teroristy. Ve změní zapojených aktérů je však již nyní složité najít přesné hranice. Islámský stát zabral značná území Sýrie a Iráku, kde se snaží o vytvoření chalífátu. Bojuje jak proti syrské vládě, tak proti rebelům a opozičním islamistům z al-Qáidy a k ní přidružené Fronty an-Nusrá, ale i proti kurdským skupinám pod vedením PKK. Vzhledem k množství a různorodosti zapojených skupin v konfliktu, které jsou navíc často vzájemně nepřátelské, je vojenské řešení velmi složité a konflikt by nejspíše mohlo ukončit pouze řešení politické (BBC 2016).

7.2 Zařazení konfliktu

Na základě typologie konfliktu, kterou jsem popsala v teoretické části této práce, jsem se pokusila konflikt v Sýrii teoreticky zarámovat. Ze širšího pohledu se samozřejmě jedná o násilný konflikt, jelikož je užíváno násilí a zbraní. Dále se jedná o konflikt společenský, jelikož zde proti sobě stojí lid versus státní moc. Dle členění konfliktů databáze UCDP (Departement of Peace and Conflict Research [nedatováno]) je to vnitrostátní konflikt se zahraniční účastí. Probíhá na území Sýrie, avšak v zastoupení mnoha dalších zemí, jež podporují určité bojující skupiny. Dle autora Cotteye (1994 cit. dle Large 1997) bych konflikt označila za politickou občanskou válku. Konečně na základě Collinsovi (2002: 22) typologie se domnívám, že jde o středně závažný konflikt, konkrétně o omezenou regionální válku. To znamená, že konflikt probíhá pouze v rámci jednoho regionu a nedochází v něm k použití nejmodernějších a nejničivějších zbraní, které existují, ale běžných konvenčních způsobů vedení války.

Příčina konfliktu je mocensko-politická, jelikož jde o svržení a převzetí moci ve státě.

7.3 Turecko v Sýrii

V roce 1998 stálo Turecko se Sýrií na pokraji války kvůli syrské podpoře tureckého nepřítele – separatistických Kurdů a PKK. Nakonec ale Sýrie změnila svůj postoj, označila PKK za teroristickou organizaci a zavázala se, že ji nebude podporovat. Od té doby se jejich vzájemné vztahy značně proměnily k lepšímu (iDNES.cz 1999). Zlepšení vztahů nastalo v roce 2005, kdy se Turecko pokoušelo o nezávislou zahraniční politiku, nezávislou především na Spojených státech, a podpořilo Sýrii v konfliktu se Státem Izrael, kdy se prakticky postavilo proti Spojeným státům (Kabalan 2016: 31). Také se opakovaně pokoušelo mediovat syrsko-izraelský konflikt s cílem dosáhnout uzavření mírové dohody a navrácení Golanských výšin Sýrii (Grigoriadis 2010: 4–9). Sýrie byla tureckým spojencem a klíčovým aktérem v prosazování jeho politiky nulových problémů se sousedy a otevření se arabskému světu.

Negativní změna přišla s počátkem války v Sýrii v roce 2011. Turecko se nejprve drželo zpátky a doufalo, že se syrská vláda a opozice dohodnou na kompromisu. Kompromis se však nekonal a Turecko se, vzhledem ke svým demokratickým hodnotám, přiklonilo na stranu opozice a bylo pro rezignaci prezidenta al-Asada a změnu režimu (euronews 2015). Turecko patří v syrském konfliktu ke koalici států, jež podporují sunnitskou opozici – rebely a Frontu an-Nusrá vůči syrské alavitské vládě. Dalšími členy této koalice jsou Saúdská Arábie, Katar, Jordánsko, Spojené státy americké a Francie (BBC 2016).

V roce 2012 umožnilo Turecko nově vytvořené opoziční Syrské národní radě z roku 2011 uspořádat setkání na jeho území, kde se projednávala změna dosavadního režimu. Zároveň otevřelo hranice pro syrské rebely a uprchlíky. Díky tomuto kroku v Turecku okamžitě masivně narostl počet syrských uprchlíků a také začaly vznikat menší ozbrojené konflikty na turecko-syrských hranicích, což Turecku způsobovalo bezpečnostní potíže. V syrském konfliktu postupně rostl na moci i rozpínavosti Islámský stát, jenž svými vojenskými aktivitami ohrožoval i turecké zájmy a území. Turecko tedy přehodnotilo svůj doposud benevolentní přístup a rezolutně odlišilo Islámský stát a PKK od zbylé syrské opozice a označilo je za nejméně závažnější hrozby své národní bezpečnosti (euronews 2015).

Turecko tedy podporuje protivládní koalici operující v Sýrii, jež zahrnuje nejen rebely, ale i islamistická hnutí (kromě Islámského státu), která jsou některými státy považována za teroristické skupiny. Jde o celkem sedm džihádistických hnutí, která se souhrnně nazývají Armáda vítězství, neboli v originále *Džaiš al-Fatah*. Jde sice o islamisty, ale nejedná se o Islámský stát. Bojují proti Islámskému státu a syrské vládě, a proto jsou Tureckem podporováni. Jsou jedním z nástrojů turecké zahraniční politiky vůči Sýrii a řešení jejího konfliktu (Novinky.cz 2015). Mezi těchto sedm hnutí patří i již zmiňovaná Fronta an-Nusrá (odnož al-Qáidy). Turecko také na počátku konfliktu financovalo a zajišťovalo výcvik syrských opozičních bojovníků, často se jednalo o zběhlé vojáky ze syrské armády. Právě z těchto, v Turecku vycvičených, vojáků se následně zformovala Svobodná syrská armáda pod dohledem turecké tajné služby, jež vojáky zastřešovala a poskytovala jim vše potřebné (BBC 2012). V roce 2015 výcvik syrské opozice financovaly Spojené státy, ale výcvik dále probíhal v Turecku. Tento výcvik byl cílen na zničení Islámského státu (Reuters 2015).

Pomyslná propast mezi Tureckem a syrskou vládou se ještě prohloubila, když 22. června 2012 Sýrie sestřelila tureckou stíhačku a zároveň propukly další příhraniční boje (Al Arabiya News 2012). Turecká vláda tehdy prohlásila, že bude podporovat syrský lid, dokud syrský diktátor (al-Asad) a jeho přívrženci nepadnou. Snažila se propojit syrské opoziční frakce a vytvořit jednotnou opozici, jež by byla silnější v boji proti syrské vládě. Erdoğan, tehdy jako premiér, změnil zapojení tureckých ozbrojených sil na podporu téměř jakékoli opoziční skupiny, i těch označovaných za teroristické, jen aby dosáhl sesazení al-Asada (The Nation 2012). Hned v červnu 2012 tehdy ještě vláda premiéra Erdoğanova změnila pravidla pohybu poblíž své jihovýchodní hranice a rozhodla, že jakákoli vojenská aktivita přicházející ze Sýrie bude považována za hrozbu a tak s ní bude i nakládáno. Turecko tehdy začalo na 545 mil dlouhé hranici se Sýrií posilovat hlídky a posílat do těchto území více vojenského vybavení (MERIP 2013).

Sestřelením stíhačky ale ochlazení turecko-syrských vztahů neskončilo. Již 3. října 2012 u tureckého města Akçakale v jihovýchodním Turecku syrské minometné granáty usmrtily pět civilistů (ynetnews.com 2012). Turecko reagovalo ostřelováním syrské armády podél hranic a také minometnými granáty, které vystřelovalo na syrské území. Bylo usmrceno dvanáct Syřanů (ynetnews.com [2] 2012). V reakci na tyto události turecký parlament 4. října 2012 povolil rozmístění svých ozbrojených sil v zahraničí. Mandát byl rozsáhlý a nebyl specifikován na určitý stát, ale měl být využit tam, kde bude třeba. Samozřejmě ale toto rozhodnutí cílilo na Sýrii. Turecká politika vůči Sýrii se tedy značně zmilitarizovala (MERIP 2013).

V roce 2012 přišlo Turecko, Egypt a Írán s návrhem na al-Asadovo odstoupení a ustavení přechodné vlády, kterou by vedl

vážený syrský viceprezident Farúk al-Šar'á. Al-Asad tento návrh nepřijal a ani sám al-Šar'á se o něj nezasazoval. V prosinci 2012 Turecko navrhlo, aby byla současná syrská vláda nahrazena na počátku roku 2013 dočasnou vládou zformovanou z řad Syrské národní revoluční koalice a opozičních sil. Tato koalice je mnohými opozičními přívrženci považována za legitimní syrskou vládu. Ani tento návrh nebyl přijat a uskutečněn. V pozdější fázi konfliktu již Turecko přestalo hostit syrskou opozici, ale přesto ji stále značně podporuje a navíc agituje za podporu i u dalších států (MERIP 2013).

Turecko se dlouhodobě pokoušelo vytvořit nad Sýrií bezletovou zónu a nárazníkové pásmo, jež by bylo monitorováno mezinárodním společenstvím. Rusko a Čína však v Radě bezpečnosti OSN vetovaly jakékoli pokusy o vytvoření mezinárodní mise v Sýrii. Ostatní spojenci, kteří by na mírovou misi měli kapacity, však nechtějí riskovat životy svých vojáků. Turecko ale povolilo letectvu Spojených států používat své letecké základny, díky čemuž je schopno efektivně zajistit určité nárazníkové pásmo na své hranici se Sýrií, kam se jednotky Islámského státu nemohou dostat. Další tureckou aktivitou je vytváření milic z řad Turků, které by měly čítat 5000 členů. Tyto milice mají za úkol kontrolovat území mezi hranicí a Jarabulusem na západním břehu Eufratu. Tato oblast má totiž sloužit jako bezpečný koridor, kudy mohou uprchlíci uniknout v případě náhlého zhoršení situace (euronews 2015). V září 2014 koalice vedená Spojenými státy americkými, do níž patří i Turecko, zahájila letecké útoky uvnitř Sýrie ve snaze zničit Islámský stát a zároveň se chtěla vyhnout útokům na syrské opoziční skupiny, čímž by mohla napomáhat al-Asadově vládě. Turecko tedy tento krok Spojených států amerických podpořilo (BBC 2016).

Podpora islamistických skupin se může na první pohled zdát nelogickou, ale jde o to, aby v Sýrii zůstalo více vhodných kandidátů na uchopení moci po případném ukončení války. Pokud by byla tato hnutí potlačena, k moci v Sýrii by se dostal Islámský stát, nebo by u moci setrval prezident al-Asad a jeho vláda, což je pro Turecko a další západní spojence nežádoucí (Orton 2015). Spojené státy kritizují tureckou podporu extremistům, ale Turecko je v reakci označuje za umírněné rebely. Sama Fronta an-Nusrá toto tvrzení potvrzuje a označuje se za umírněné revolucionáře a zároveň se radikálně vymezuje vůči Islámskému státu. Tvrdí, že jsou mnohem umírněnější, respektují práva menšin a také slibují, že nebudou útočit na Západ. Tato kamufláž je nezbytná, jelikož Turecko si nemůže dovolit otevřeně podporovat fundamentalisty (Lidovky.cz 2015).

Turecko sleduje v blízkovýchodním regionu své vlastní zájmy. Dlouholetá jednání o vstupu Turecka do Evropské unie jsou neúspěšná a Turecko v čele s islamisticky orientovanou stranou AKP se snaží upevňovat pozice směrem do arabských, potažmo islámských zemí. Na Turecko se snáší kritika za to, že využívá ničení veřejných statků i soukromého majetku v Sýrii ve vlastní prospěch, jelikož ukradené a rozebrané věci odkupuje. Také je kritizováno za to, že cvičí a vyzbrojuje kromě rebelů i teroristické skupiny al-Qáidu a její odnož Frontu an-Nusrá (Kosina 2013). Zásadním důvodem Turecka k podpoře syrských rebelů je možnost prostřednictvím nich bojovat proti separatistům z kurdské strany PKK, kteří jsou pro Turky prý stejnou hrozbou jako Islámský stát a nijak je od sebe nerozlišují. Boj proti Kurdům vede Turecko již od dob před začátkem syrského konfliktu a má na boji s nimi tedy vlastní zájem (Česká televize 2016).

Již od počátku konfliktu v roce 2011 hrálo Turecko také roli hostitele uprchlíků a poskytovatele humanitární pomoci. Na konci dubna 2011 přišlo do tureckého příhraničního regionu Hatay asi 250 uprchlíků. Ahmet Davutoğlu, tehdy jako turecký ministr zahraničních věcí, vydal prohlášení, že Turecko je připraveno přijmout Syřany, kteří se již necítí ve svých domovech šťastní a v bezpečí. Do června toho roku přišlo do Turecka dalších asi 10 000 uprchlíků, kteří se obávali razantních kroků syrského režimu. Následně se počty uprchlíků přicházejících do Turecka stále navyšovaly v návaznosti na zhoršování bezpečnostní situace v Sýrii, vypuknutí hladu a nedostatku zdravotní péče. Dokonce i turecké rodiny v Hatayské provincii přijímaly uprchlíky do svých domovů a ošetření ve zdravotnických zařízeních jim bylo poskytováno zdarma. Největší uprchlická vlna směrem do Turecka začala v létě 2012 a do začátku roku 2013 bylo v Turecku již asi 675 000 uprchlíků. Turecké ministerstvo vnitra také vydalo zákon, že ti, kdo vlastní syrský pas, si mohou svůj pobyt na tureckém území prodloužit až na jeden rok z původních tří měsíců pobytu bez víza. (MERIP 2013).

Turecko syrským uprchlíkům přisuzuje status hosta, ne uprchlíka, jelikož ačkoli je signatářem Ženevské konvence z roku 1951, která upravuje práva a postavení uprchlíků, je Turecko povinováno přijmout pouze uprchlíky, jež prchají od událostí vzniklých v Evropě. Turecko se však k uprchlíkům stavělo kladně a dále jim poskytovalo útočiště (Syrian refugees [nedatováno]). Dokonce deklarovalo, že ustavuje dočasný režim ochrany pro Syřany, což obnáší: otevřené hranice, ochranu před nuceným návratem, evidenci osob, zajištění stanů či provizorních obydlí, jídla, určité finanční podpory, vzdělání dětem, možnost navštívit modlitebnu či používat komunikační technologie (MERIP 2013). Přes všechnu benevolenci však syrští uprchlíci nemají v Turecku všechny právní záruky, jež vyplývají z oficiálního

statutu uprchlíka. Uprchlíci, jež hledají místo k trvalému usídlení, musejí odejít do dalších zemí (Syrian refugees [nedatováno]). Ke dni 31. prosince 2015 bylo v Turecku registrováno celkem 2 503 549 uprchlíků (UNHCR 2015).

Samo Turecko doposud využívá převážně diplomatických nástrojů k řešení syrského konfliktu, ale je připraveno použít i vojenskou moc. Vojenské jednotky zapojilo doposud pouze pro účel vlastní obrany a obrany hranic. Syrský konflikt probíhá v těsné blízkosti tureckých hranic a značně Turecko negativně ovlivňuje. Turecko se v tomto konfliktu angažovat musí, jelikož i kdyby to nemělo v úmyslu, konflikt má na něho dopad. Již mnohokrát se přelil za turecké hranice a Turecko zaznamenalo spoustu obětí na životech (Česká televize 2016).

Zdá se, že hlavní motivací Turecka v podpoře syrských rebelů a dokonce i kontroverzní Fronty an-Nusrá je víra v odstranění PKK. PKK je zároveň tématem, jež Turecko nejvíce sekuritizuje. Turecko pracuje na zdiskreditování strany PKK a jejích přívrženců v očích mezinárodního společenství. Snaží se, aby PKK pozbyla legitimacy a nebyla tak pro Turecko dále hrozbou. Nebrání se označení PKK za teroristickou skupinu, ale naopak Frontu an-Nusrá, jež je také mnoha zeměmi považována za teroristickou organizaci, považuje za umírněné islamisty. Odstranění al-Asada a jeho vlády je tak pro Turecko nejspíše až druhořadou záležitostí po prioritách, jako je zničení Islámského státu, ochrana hranic a zastavení kurdských aspirací na autonomii, což ohrožuje tureckou národní jednotu (euronews 2015). Ačkoli konflikt ještě není u konce, Turecko v něm stále hraje více různých rolí. Neustává ve snaze konflikt mediovat a iniciovat dočasná příměří či klid zbraní i přes nevoli k syrské vládě a prezidentu al-Asadovi (MERIP 2013).

8 Somálský konflikt

V této části práce jsem se věnovala druhému příkladovému konfliktu, tentokrát v Somálsku. Problémy v Somálsku trvají již od roku 1986, kdy začala revoluce proti režimu diktátora Siada Barrého, která následně vedla k jeho svržení a tím se započalo dlouhé období nestability a konfliktů. Konkrétní konfliktní období, které je pro tuto práci relevantní, a na kterém lze demonstrovat zapojení Turecka, započalo až v roce 2009 a trvá do dnešních dní. Avšak pro lepší porozumění somálské situaci jsem nejprve nastínila události v Somálsku, jež vedly k současnému žalostnému stavu země. Dále jsem se pokusila, tak jako v předešlé kapitole, konflikt v Somálsku teoreticky zarámovat dle konfliktní typologie. V poslední části lze nalézt onu zásadní část této kapitoly, kde jsem se zabývala rolí Turecka v řešení tohoto konfliktu a jeho postoji.

8.1 Pozadí konfliktu

Příčiny dlouhotrvajícího konfliktu v Somálsku pramení již z doby, kdy bylo toto území pod koloniální nadvládou Britů a Italů²⁰, respektive v době, kdy se z této nadvlády vymanilo a získalo svou samostatnost²¹. Přestože 1. července 1960 došlo ke spojení bývalé britské a italské kolonie v jeden státní útvar – Somálskou republiku, nelze říci, že se jednalo o jednotný národ se společnou historií, či jednotnou koncepcí somálské společnosti a politiky. Obyvatelstvo nově spojeného somálského území se vyznačovalo klanovou strukturou. Mezi jednotlivými klany panovalo napětí, které postupně

20 Britské Somálsko se nacházelo na severu somálských teritorií, zatímco Italské Somálsko sousedilo s etiopským Ogadenem.

21 Britské Somálsko se osamostatnilo 26. června 1960 a Italské Somálsko 1. července 1960.

vyústilo v boj o moc. Tato etnická diferenciacie značně oslabovala schopnost ústřední vlády kontrolovat celé Somálsko (Záhořík 2012).

V říjnu 1969 došlo k atentátu na tehdejšího somálského prezidenta Abdirashida Aliho Shermarka. Situace pak využil generál Muhammad Siad Barré²², pocházející z jižní části Somálska, který s podporou několika důstojníků a policistů vedl nekrvavý státní převrat, usurpoval si moc v zemi a stal se novým prezidentem Somálska. Barrého diktátorský režim, trvajícím až do roku 1991 se vyznačoval silným nacionalismem, tedy úsilím o sjednocení všech Somálců v jeden národ. Jedním z důsledků Barrého nacionálního úsilí byla válka s Etiopií, neboli tzv. Ogadenská válka, která probíhala v letech 1977–1978. Ogaden byl součástí etiopského území, kde žili převážně Somálci. Barré toto místo obsadil, ale byl poražen etiopskou armádou podporovanou Sovětským svazem. Důsledkem této prohry byla změna orientace zahraniční politiky Somálska. Od zaměření na Sovětský svaz se nyní přeorientovalo na Spojené státy americké (Záhořík [2] 2012: 198–201). Od Spojených států Somálsko přijímalo vojenskou a ekonomickou pomoc výměnou za využívání somálského přístavu Berbera a Adenského zálivu. Objem pomoci však postupně klesal a zneužívání lidských práv narůstalo (James 1995).

V roce 1986 započaly protesty proti Barrého vládě a v roce 1988 došlo k bojům mezi vládou a rebely, kteří se cítili být režimem diskriminováni a bojovali za demokracii. Bylo zabito na 5 000 civilistů a režim se odmítl vzdát. V následujících měsících bylo zabito dalších 10 000 lidí, jelikož somálská armáda bombardovala města i lidi na útěku. Amnesty international uznalo, že režim používal

22 Muhammad Siad Barré byl prostý Somálec, který nebyl nijak zvlášť vzdělaný. Pracoval od roku 1941 do roku 1960 pro somálskou policii jako inspektor a po nezávislosti Somálska se stal brigádním generálem somálské armády, kde získal vědomosti pro pozdější převrat a vládu.

nejrůznějších krutých trestů k potírání opozice. Když Barrému již hrozilo svržení, přislíbil reformy, demokracii a dokonce vypsal svobodné volby, které byly ale nakonec zrušeny. Tímto započala v Somálsku občanská válka, jež vedla v roce 1991 ke svržení Barrého režimu (James 1995).

Po pádu Barrého započal klanový souboj o moc v Somálsku. Soupeřili mezi sebou dva představitelé různých klanů – Mohamed Farah Aideen a Ali Mahdi Mohamed. Soupeření neprobíhalo pouze na politické úrovni, ale šlo o vojenské soupeření, které mělo za obětí tisíce mrtvých či zraněných Somálců. Nakonec zvítězil Ali Mahdi Mohamed a prohlásil se za prezidenta Somálské republiky. Nepříznivé životní podmínky v Somálsku přetrvávaly a do roku 1992 kolem 350 000 Somálců zemřelo v důsledku nemocí, vyhladovění či přímo následkem občanské války. Rada bezpečnosti OSN tehdy nad Somálskem ustavila vojenskou misi UNITAF vedenou Spojenými státy, jež měla pomoci hladovějící zemi zajistit dodávky potravin. Somálští rebelové však v roce 1993 sestřelili dvě americké helikoptéry a tím zabili 18 lidí. Spojené státy odpověděly útokem a další civilisté umírali. Následně v roce 1994 Spojené státy formálně ukončily misi v Somálsku a Somálci tak dále trpěli pod vládou dalšího diktátora Aideena (Hogg 2008).

Období mezi lety 1995 až 2000 bylo obdobím bez mezinárodních intervencí a snahy regionu zlepšit somálskou situaci. Avšak nevznikla žádná stabilní vláda, jež by zemi kontrolovala. OSN nárazově poskytovala Somálsku potravinovou pomoc, ale neposlala tam *peacekeepingové* oddíly. V roce 2000 byla ustavena přechodná vláda, která ale brzy ztratila moc. Zároveň v Somálsku kvůli neúnosným životním podmínkám propukla epidemie cholery, která zabila další stovky Somálců. V reakci na epidemii a také pokusy o únosy OSN stáhla ze země veškeré humanitární pracovníky.

V roce 2002 se objevily zprávy, že v Somálsku se usadili bojovníci z teroristické skupiny al-Qáida. V roce 2004 v následku zemětřesení v Indonésii přišla do Somálska vlna tsunami, jež vnitřně vysídlila desetitisíce lidí při pobřeží (Hogg 2008).

V roce 2006 se poprvé v Somálsku schází nová přechodná vláda, jež vznikla v Keni, a zároveň opět propukají krvavé boje mezi válčícími milicemi a umírají další stovky Somálců. Proti nové přechodné vládě se postavila opoziční skupina Svaz islámských soudů zaštitěná milicemi, jež ovládla většinu území na jihu Somálska a také Mogadišu. Do země na to konto vstoupily etiopské jednotky, jež bránily přechodnou vládu, a Svaz islámských soudů vyhlásil svatou válku proti Etiopii. Tisíce Somálců uprchly do Keni, kde vznikl jeden z největších uprchlických táborů na světě – Dadaab (Roggio 2007).

Během roku 2008 získala somálská vláda, s pomocí Etiopie, opět většinovou kontrolu nad jižní částí Somálska. Etiopské jednotky ale Somálsko opustily v roce 2009 a radikální islamističtí bojovníci z teroristické organizace aš-Šabáb získali kontrolu nad městem Baidoa, útočištěm přechodné vlády. Na počátku roku 2009 přijal somálský parlament nové členy z opozičního hnutí Aliance pro znovuosvobození Somálska a zvolil nového prezidenta – umírněného islamistu Šarífa Ahmeda a také prodloužil mandát přechodné vlády do roku 2011 (World without Genocide [nedatováno]).

V květnu 2009 byla vláda nucena se opět sejít, jelikož islamističtí povstalci zahájili útoky na Mogadišu. Prezident Ahmed vyhlásil výjimečný stav a žádal o pomoc ze zahraničí. Etiopie odpověděla, že zasáhne, pouze pokud bude konflikt přímo ohrožovat její národní bezpečnost (World without Genocide [nedatováno]).

Současná občanská válka je koncentrována na jihu Somálska. Probíhá mezi somálskou vládou, za níž stojí *peacekeepingové* jednotky Africké unie, a různými militantními islamistickými skupinami a frakcemi. Mezi islamistickými skupinami zároveň probíhá sektářské soupeření, jelikož se zde vyskytují Súfijové a islamisté ze skupiny aš-Šabáb. V následku dlouhého soupeření, bezpečnostních problémů, kdy ozbrojené skupiny zablokovaly dodávky potravin a napadly mezinárodní humanitární pracovníky, čímž způsobily hladovění sta tisíců Somálců, a sucha vypukl v roce 2011 opět hladomor. Na vině tohoto hladomoru bylo především hnutí aš-Šabáb, které blokovalo humanitární pomoc před vstupem do země a zároveň bránilo prchajícím Somálcům opustit zemi. Desetitisíce uprchlíků zaplavily uprchlické tábory v Etiopii a Keni. Denně přicházelo kolem 3 000 nových utečenců. OSN vypočítalo, že celá jedna čtvrtina populace je buď vnitřně vysídlená, nebo žije za hranicemi Somálska. Hnutí aš-Šabáb změnilo vojenskou taktiku a přesunulo svou pozornost z Mogadišu do Keni, jejíž hranice začalo napadat. V reakci na to keňské jednotky podnikly invazi do Somálska v říjnu 2011 a útočily na základny aš-Šabábu. V únoru 2012 oficiálně skončil v Somálsku hladomor a počet mrtvých se odhadoval na něco mezi 50 000 až 100 000. Nicméně další stovky tisíc lidí nebyly daleko od smrti vyhladověním. Africká unie se svolením OSN ustavila nad Somálskem v roce 2007 misi AMISOM, s jejímž přispěním se situace v Somálsku pomalu zlepšuje (Zapata 2012).

Tato dlouhá série konfliktů spojená s nepříznivými přírodními podmínkami dostala Somálsko až do dnešní situace rozpadlého státu, jehož vláda není schopná zajistit kontrolu svého teritoria a ani bezpečnost svým obyvatelům. Predátorský způsob vládnutí, který započal Siad Barré, a který byl následován jeho nástupci, kumuloval

veškeré bohatství země pouze do rukou elit ve vládě či v její blízkosti. Nejen to vedlo ke kolapsu Somálska.

8.2 Zařazení konfliktu

V této podkapitole jsem se opět pokusila o teoretické zarámování konfliktu na základě typologie konfliktu, kterou jsem popsala v teoretické části této práce. Jedná se o násilný konflikt, který však nemá pouze jednu linii, ale odehrává se v různých časových obdobích, ve kterých se mění jak aktéři, tak příčiny konfliktu. Ten je navíc stále doprovázen špatnými přírodními podmínkami, jež přispívají k opakovaným humanitárním krizím. Jde také o konflikt společenský, jelikož jeho základní příčinou je spor mezi vládou a nespokojenými občany. Dle členění konfliktů databáze UCDP (Department of Peace and Conflict Research [nedatováno]) jde o vnitrostátní konflikt se zahraniční účastí. Probíhá na území Somálska, jež je členěno na centrum – Mogadišu a dvě autonomní oblasti. Mezinárodní účast byla v konfliktu četná a nyní se ustálila na zapojení převážně Turecka a Africké unie. Dle autora Cotteye (1994 cit. dle Large 1997) bych konflikt označila za politickou občanskou válku. Na základě Collinsovy (2002: 22) typologie se pak domnívám, že jde o středně závažný konflikt, konkrétně o omezenou regionální válku s výskytem lokálního terorismu. To znamená, že konflikt probíhá pouze v rámci jednoho regionu a nejsou v něm použity nejmodernější a nejničivější zbraně, které existují, ale běžné konvenční způsoby vedení války. Příčina konfliktu je mocensko-politická, jelikož jde o svržení a převzetí moci ve státě.

8.3 Turecko v Somálsku

Zapojení Turecka v Somálsku je dílem jeho snahy o globální aktivismus a humanitární diplomacii prosazovanou často pomocí *peacebuildingu*. Turecko se snažilo svou humanitární diplomacii uplatnit i ve vzdálenějším regionu a vybralo si proto Africký roh, konkrétně Somálsko, jež bylo téměř po dvě dekády zatíženo konflikty a hladomorem a stalo se příkladem turecké zahraniční politiky zaměřené na lidskost. Turecký *peacebuilding* je samozřejmě také zaměřen jeho zájmy v zemi, kde působí. Muslimské Somálsko bylo pro Turecko ideální volbou. Humanitární diplomacie je často považována za idealizovanou koncepci *peacebuildingu* (Akpınar 2013: 735–757).

Turecko se začalo otevírat africkým zemím v roce 1998, ale největší zájem Turecka v tomto regionu lze sledovat od roku 2005. Turecko se dokonce stalo strategickým partnerem Africké unie a navázalo vztahy s ECOWAS a dalšími africkými organizacemi. Turecko vyvinulo několik strategií pro své aktivity v Africe, jako například snahu o vytvoření silných pout s Africkým rohem či o rozsáhlou diplomatickou reprezentaci v Africe. Hlavními nástroji řešení konfliktů v Africe jsou mediace a *peacebuilding*. Turecko mediovalo kromě Somálska také konflikty v Súdánu, Eritrei a v severní Africe. Role *peacemakera* totiž otevírá Turecku bezpečný vstup do země a tím i celého regionu, což je chytrý a nenápadný tah (Akpınar 2013: 735–757).

Dne 19. srpna 2011 přijel tehdejší premiér Turecka Erdoğan na oficiální návštěvu do Somálska. Turecko navázalo se Somálskem kontakt již mnohem dříve, avšak v roce 2011, s vypuknutím hladomoru, začalo být turecké zapojení žádanější, než kdy dříve, a navíc se zmedializovalo. Prvotní pomoc byla zamýšlena čistě humanitárně, jelikož k hladomoru v Somálsku docházelo také během

svatého měsíce Ramadánu, kdy je každý muslim, více než kdy jindy, povinen se podělit s chudými a rozdávat almužnu. Později se připojily i ekonomické, diplomatické a bezpečnostní zájmy. V roce 2012 byla zavedena nová mezinárodní linka turecké letecké společnosti *Turkish airlines* do Mogadišu, což byla první od kolapsu somálské vlády v roce 1991. Turecko bylo také kritizováno za věnování pozornosti pouze centru země – Mogadišu, a tak v reakci na tuto kritiku následně rozšířilo své zájmy i do Somalilandu²³ a Puntlandu²⁴ (Wasuge 2016: 4–7).

Turecká politika v Somálsku se skládá z celkem pěti komponentů, jež mají za cíl vymanění Somálska z mezinárodní izolace a tím eliminovat konflikt na jeho území. 1) Poskytování intenzivní humanitární pomoci dlouhodobějšího rázu, 2) přestavba infrastruktury a realizace dlouhodobých rozvojových projektů, 3) podpora při obnovování bezpečnosti v zemi prostřednictvím podpory somálských bezpečnostních složek a také oddílů mírové mise organizované Africkou unií, 4) podpora procesu vytváření politického konsenzu a budování státu společně s podporou jednotnosti somálského národa (Akpınar 2013: 735–757).

Turecko je nejvýznamnějším somálským donorem, neboli dárce rozvojové pomoci, čímž se snaží o eliminaci místního konfliktu a špatných životních podmínek, ze kterých by další konflikty mohly vycházet. Zároveň Somálsko je největším recipientem, neboli příjemcem, turecké rozvojové pomoci v Africe i globálně. Stalo se navíc hlavním obchodním partnerem Somálska v sektoru konstruování, dopravy a služeb. Do roku 2015 existovalo mezi Tureckem a Somálskem na 15 vzájemných dohod z mnoha odvětví společnosti. Mezi Somálci je Turecko většinou populární. Ohledně

²³ Somaliland je de facto nezávislý, ale mezinárodně neuznaný, stát v severním Somálsku.

²⁴ Puntland je autonomní mezinárodně neuznaný stát uvnitř Somálska.

somálské politiky si Turecko udržuje neutrální postoj, což mu vytváří jeho výhodnou pozici. Somálsko je pro Turecko ideální zemí, kde může uplatnit svůj vliv pomocí humanitární diplomacie (Wasuge 2016: 4–7).

Turecké řešení somálského konfliktu a jeho situace vůbec spočívá v kombinaci rozvojového modelu spolupráce, *peacebuildingu* a trhu. Turecko tak se vstupem do Somálska vstoupilo zároveň do pomyslné rozvojové platformy, které dlouhodobě dominovaly západní země. Turecko se v Somálsku snaží i o morální zapojení svých vlastních občanů, což se mu zatím daří. Prozatím Turecko v Somálsku vybuďovalo 23 km dlouhou silnici přes hlavní město, nový letištní terminál, přístav a také přestavělo nemocnici. Dále se zasadilo o pokrok ve vzdělání²⁵, zemědělství, obchodu, zdravotnictví, sběru odpadu, ve výstavbě vojenských základen, v armádním i policejním výcviku přímo v Turecku či v mírových jednáních mezi Somalilandem a federální vládou Somálska. Provoz již zmíněného letiště a přístavu generuje téměř 80 % somálských státních příjmů (Wasuge 2016: 4–7). V neposlední řadě podporuje Turecko Somálce v boji proti teroristické skupině aš-Šabáb a plánuje také vybudování vojenských základen (Hurriyet 2013).

Somálsko se nacházelo před zásahem Turecka na pokraji kolapsu (možná se již ani nedalo mluvit o fungujícím státě). Během velmi krátkého časového období se Turecku podařilo vymanit Somálsko z toho nejhoršího, zastavit hladomor a začít postupně budovat infrastrukturu a zdravější společnost. Turecku se prostřednictvím Somálska podařilo získat vliv v Africkém rohu

25 Turecko v Somálsku vybuďovalo instituce základního, odborného i vyššího vzdělávání. Navíc poskytuje štědrá stipendia somálským studentům, kteří přijíždějí studovat do Turecka, aby byli v budoucnu nápomocní své zemi. Stará se tak o budoucnost nové generace Somálců.

a Somálsko se tak stalo pomyslným mostem Turecka do Afriky, kde jeho působení, dle mého názoru, ještě zdaleka nekončí (Arman 2015).

9 ZÁVĚR

Turecká zahraniční politika prošla od roku 2002 značnými proměnami. Z vyloženě prozápadní se změnila na otevřenou proaktivní zahraniční politiku, jež hledá příležitosti v různých regionech a zároveň nezapomíná na ten vlastní. Právě směřování zahraniční politiky zásadním způsobem ovlivňuje zapojení Turecka v řešení konfliktů a také ve výběru konfliktní oblasti. Turecko je nyní vedeno principem neo-otomanismu, jež vychází z osmanské historie a slávy. Klade důraz na neomezenou geografickou působnost vlivu Turecka a zároveň si zakládá na vztazích ve svém okolí, ve svém regionu.

Z provedené analýzy role Turecka v řešení konfliktů vyplývá, že Turecko využívá k prosazování vlastních zájmů převážně *soft power*, s čímž souvisí i nevojenské řešení konfliktů, o které se ponejvíce zasazuje. Turecko se staví zodpovědně k prevenci vzniku konfliktů a zajišťování bezpečnosti. To dokládá jeho účast ve významných mezinárodních organizacích a jeho aktivita v pořádání mezinárodních konferencí, které se kromě bezpečnosti zaměřují i na další témata, jako je ekonomika, životní prostředí, energetika či uprchlictví. Je zřejmé, že pouze zajištění komplexních lidských potřeb a práv může vést ke komplexní bezpečnosti.

Moje první výzkumná otázka se dotazovala, jakou roli hraje Turecko ve vybraných konfliktech a jaké nástroje řešení konfliktů přitom využívá? Turecko se v konfliktech zaměřuje na materiální a finanční podporu spíše, než na vysílání ozbrojených složek. Vojáky využívá převážně na vlastní obranu, jako v případě konfliktu v Sýrii a pohraničních bojů. Preferuje preventivní zásahy či postkonfliktní budování státu. Při postkonfliktním budování státu a udržování míru využívá rozvojové pomoci a humanitární diplomacie, jako v případě

Somálska, k prosazování svého vlivu nenásilnou cestou. Má tedy roli donora, *peacemakera* (vytváření míru ihned po skončení konfliktu, kdy situace ještě není stabilní a mír ještě není zcela zakotven ve společnosti) či *peacebuildera* (během postkonfliktní fáze buduje trvalý mír a státní struktury). V průběhu konfliktu hraje nejčastěji roli mediátora. Turecko se angažuje ve vnitrostátních konfliktech, které se obvykle neobejdou bez širší mezinárodní přítomnosti, čili se jedná o vnitrostátní konflikty s mezinárodním zapojením.

Turecko řeší nejen samotné konflikty, ale i problémy s nimi spojené, bez jejichž vyřešení nelze ukončit samotný konflikt. V případě Sýrie se jedná o uprchlickou krizi, jež se v průběhu konfliktu stále stupňuje. Turecko čelí největší vlně uprchlíků ze všech zemí. Na řešení uprchlické krize spolupracuje např. s Evropskou unií. V případě Somálska to byl hladomor, který vypukl jako následek vyčerpávajícího konfliktu a dlouhého sucha. Turecko poskytovalo Somálsku potravinovou pomoc a zahájilo zde humanitární diplomacii, která má být na rozdíl od humanitární pomoci dlouhodobá.

Na druhou výzkumnou otázku – který z principů své současné zahraniční politiky Turecko nejvíce prosazuje při výběru oblasti konfliktu a při samotném řešení konfliktů odpovídám, že Turecko prosazuje především princip neo-otomanismu, jelikož se snaží řešením konfliktů rozšiřovat svůj vliv na africký kontinent. V případě somálského konfliktu se mu podařilo získat vliv v Africkém rohu, čímž se Turecku otevřela cesta dál do Afriky. Výběr Somálska je zřejmý – kvůli jeho islámskému obyvatelstvu je pro Turecko mnohem snadnější se etablovat zde, než v jiné, kulturně odlišné zemi. V případě Sýrie se sice jedná o tureckého souseda, což poukazuje na princip nulových problémů se sousedy, avšak v tureckém zapojení v Sýrii shledávám více snahu o eliminaci kurdských

separatistů a Islámského státu. Dále se domnívám, že pokud by se Turecku jednalo v první řadě o bezpečnost a zastavení krvavého konfliktu, provedlo by již radikálnější kroky k zastavení syrského konfliktu. Je tedy možné, že Turecku se mocensky více vyplatí probíhající konflikt, který udržuje v určitém rozsahu, než úplné zastavení boje a rozpadlý stát v sousedství. Zdá se, že Turecko ještě vyčkává s opravdovým řešením sporu. Významnou roli zde však hrají zástupní aktéři konfliktu, kteří znesvářené strany podporují, a celou situaci tak ještě znesnadňují. Turecko navíc financuje vojenský výcvik rebelů a podporuje nejen vládní převrat v Sýrii, ale hlavně islamistické skupiny, které se netají ambicemi na vytvoření Islámského státu v Sýrii, což je ve své podstatě proti tureckému sekularismu a tradičně zakořeněné demokracii. Turecko si vybírá konfliktní oblasti, ve kterých se bude angažovat řešením konfliktu, dle zájmů, které sleduje. Zapojení v syrském konfliktu bylo pro Turecko nevyhnutelné, avšak i zde je možné vidět, že Turecko sympatizuje s opozicí, kterou podporuje a nejde mu čistě jen o ukončení konfliktu a nastolení míru. Kromě neo-otomanistického principu je také zřetelný princip *win-win*, kdy Turecko sice očekává z pomoci přínos, ale svým přispěním v řešení konfliktů rozhodně i pomáhá.

Na samém konci této práce tedy potvrzuji hypotézu, kterou jsem vyslovila v úvodu a to, že hlavní motivací Turecka při řešení konfliktů je naplňování jeho mocenských zájmů spíše, než to, že stabilizací okolního prostředí zajišťuje vlastní a tím i světovou bezpečnost. Zajišťování bezpečnosti je však dalším přirozeným efektem tureckého řešení konfliktů, takže ačkoli si v řešení konfliktů Turecko upevňuje svou moc, nelze mu upřít velké zásluhy na zajišťování globální bezpečnosti.

10 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny

Akpınar, P. (2013). Turkey's Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian Diplomacy. *Turkish Studies* (14). č. 4, s. 735–757.

Arman, A. (2015). *Erdogan: The Hero of Somalia* (<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2015/01/visit-erdogan-somalia-2015121124331818818.html>, 13. 4. 2016).

Bercovitch, J. – Jackson, R. (2001). Negotiation or Mediation?: An Exploration of Factors Affecting the Choice of Conflict Management in International Conflict. *Negotiation Journal* (17). č. 1, s. 59–77 (<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.318.9541&rep=rep1&type=pdf>, 10. 4. 2016).

Black, I. (2016). *Report on Syria conflict finds 11.5% of population killed or injured* (<http://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured>, 15. 4. 2016).

Boulding, K. E. (1962). *Conflict and Defense: A General Theory*, New York: Harper and Row.

Bureš, O. (2008). Hledání teorie mezinárodního peacekeepingu. In: *Teorie a praxe postkonfliktní rekonstrukce*. Ed. Oldřich Bureš, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Collins, J. M. (2002). *Military Strategy: Principles, Practises, and Historical Perspectives*, Washington, D. C.: Potomac Books.

Cottey, A. (1994). cit. dle Large J. (1997). *Considering conflict* (http://www.who.int/hac/techguidance/hbp/considering_conflict/en/index1.html, 4. 4. 2016).

Davutoğlu, A. (2009). Turkish Foreign Policy and the EU in 2010. *Turkish Foreign Policy Quarterly* (8). č. 3, s. 11–17.

Eraslan, C. (nedatováno). *Understanding of Atatürk's Foreign Policy, Peace at Home, Peace in the World and Accession of* (<http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-49/understanding-of-aturks-foreign-policy-peace-at-home-peace-in-the-world-and-accession-of-hatay-to-turkey>, 5. 4. 2016).

Gantzel, K. J. – Schwinghammer T. (2000). *Warfare Since the Second World War*, New Jersey: Transaction Publishers.

Glušac, L. (2010). *Humanitarian interventions in the concept of human security* (<http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=117054>, 16. 4. 2016).

Gözen, R. (2004). Turkish Foreign Policy in Turbulence of Post Cold War Era: Impact of External and Domestic Constraints. In: *Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era*. Ed. Idris Bal, Boca Raton: Brown Walker Press.

Grigoriadis, I. N. (2010). *The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy*, Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.

Hogg, A. L. (2008). *Timeline: Somalia, 1991-2008* (<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/12/timeline-somalia-1991-2008/307190/>, 10. 4. 2016).

James, G. (1995). *Somalia's Overthrown Dictator, Mohammed Siad Barre, Is Dead*

(<http://www.nytimes.com/1995/01/03/obituaries/somalia-s-overthrown-dictator-mohammed-siad-barre-is-dead.html>, 10. 4. 2016).

Jandourek, J. (2001). *Sociologický slovník*, Praha: Portál.

Jones, D. (2012). *Turkey hosts international Somalia aid conference* (<http://www.dw.com/en/turkey-hosts-international-somalia-aid-conference/a-15990731>, 9. 4. 2016).

Kabalan, M. (2016). Syrian – Turkish Relations: Geopolitical Explanations for the Move from Conflict to Co-operation. In: *Turkey – Syria Relations between Emnity and Amnity*. Ed. Raymond Hinnebusch – Özlem Tür, New York: Routledge.

Karpat, K. H. (2002). *Studies on Ottoman Social and Political History*, Leiden: Brill.

Königová, L. (2001). Teorie státní suverenity a praxe intervence. *Mezinárodní vztahy* (3), s. 41–58.

Kosina, O. (2013). *Ondřej Kosina: Role Turecka a Iráku v syrském konfliktu* (<http://vasevec.parlamentnilisty.cz/vip-blogy/ondrej-kosina-role-turecka-iraku-v-syrskem-konfliktu>, 15. 4. 2016).

Kriesberg, L. (2009). The Evolution of Conflict Resolution. In: *The Sage Handbook of Conflict Resolution*. Ed. Bercowitch – Kremenjuk – Zartmann, Thousand Oaks: Sage.

Laçiner, S. (2009). Turgut Özal Period in Turkish Foreign Policy: Özalism. *USAK Yearbook* (2), s. 153–205 (http://www.usak.org.tr/images_upload/files/makale9_2009.pdf, 12. 4. 2016).

Makovsky, A. (1999). *Defusing the Turkish-Syrian Crises: Whose Triumph?* (<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/defusing-the-turkish-syrian-crisis-whose-triumph>, 14. 4. 2016).

Mancini, F. (2013). *New Technology and the Prevention of Violence and Conflict*, New York: International Peace Institute.

Metiner, M. (2016). *Turkey's war on the PKK* (<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/03/turkey-war-pkk-160330130527530.html>, 15. 4. 2016).

Murinson, A. (2006). The Strategic Depth Doctrine of Turkish Foreign Policy. *Middle Eastern Studies* (42). č. 6, s. 945–964.

Orton, K. (2015). *Syria's many moderate rebels* (<https://now.mmedia.me/lb/en/commentary/566300-syrias-many-moderate-rebels>, 15. 4. 2016).

Pfetsch, F. R. – Rohloff, C. (2000). *National and International Conflicts, 1945-1995*, London: Routledge.

Pšeja, P. (2002). Konflikt. In: *Česká bezpečnostní terminologie*. Ed. Petr Zeman, Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Roggio, B. (2007). *The Rise & Fall of Somalia's Islamic Courts: An Online History* (http://www.longwarjournal.org/archives/2007/01/the_rise_fall_of_som.php, 10. 4. 2016).

Singh, H. (1997). A Study on War. *Indian Defence Review* (12), s. 105–109.

Smolík, J. – Šmíd, T. (2010). *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*, Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav.

Sterling, J. (2012). *Daraa: The spark that lit the Syrian flame* (<http://edition.cnn.com/2012/03/01/world/meast/syria-crisis-beginnings/>, 15. 4. 2016).

Šanc, D. (2011). Blízký východ jako politicko-geografický region. In: *Současný Blízký východ*. Ed. Michaela Ježová – Helena Burgrová, Brno: Barrister & Principal.

Šmíd, T. (2010). Suroviny a ozbrojený konflikt. In: *Vybrané konflikty o zdroje a suroviny*. Ed. Tomáš Šmíd, Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav.

Šulík, R. (2012). *Mediation capacity of Turkey as a regional power* (<http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2012-04-ankara/Mediation-capacity-of-Turkey-as-a-regional-power--PhDr.-Rudolf-Sulik.pdf>, 12. 4. 2016).

Taşpınar, Ö. (2008). *Turkey's Middle East Policies Between Neo-Ottomanism and Kemalism*, Washington, D. C.: Carnegie Endowment for International Peace.

Tür, Ö. (2013). Turkey's Changing Relations with the Middle East: New Challenges and Opportunities in the 2000s. In: *Debating Security in Turkey: Challenges and Changes in the twenty-first Century*. Ed. Ebru Canan-Sokullu, Plymouth: Lexington Books.

Waisová, Š. (2005). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Waisová, Š. (2011). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Waisová, Š. (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Wallensteen, P. (2007). *Understanding Conflict Resolution*, London: SAGE Publications.

Walker, J. W. (nedatováno). *Introduction: The Sources of Turkish Grand Strategy - 'Strategic Depth' and 'Zero-Problems' in Context* (<http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/introduction.pdf>, 2. 4. 2016).

Wasuge, M. (2016). *Turkey's Assistance Model in Somalia: Achieving Much with Little*. Mogadishu: Heritage Institute for Policy Studies.

Záhořík, J. (2012). *Somaliland - paradox Afrického rohu* (<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1152-somaliland-paradox-africkeho-rohu.htm>, 11. 4. 2016).

Záhořík, J. (2) (2012). *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*, Praha: Karolinum.

Zapata, M. (2012). *Somalia: Civil War Years, 1990s to Present* (<http://www.enoughproject.org/blogs/somalia-civil-war-years-1990s-present>, 10. 4. 2016).

Elektronické zdroje

Al Arabiya News (2012). *Turkish pilots killed by Assad, not in crash: leaked documents* (<http://english.alarabiya.net/articles/2012/09/29/240805.html>, 16. 4. 2016).

Aljazeera (2012). *Turkey hosts meeting on Somalia* (<http://www.aljazeera.com/video/europe/2012/05/201253162357945454.html>, 9. 4. 2016).

Al Monitor (2014). *Early writings reveal the real Davutoglu* (<http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/08/zaman-davutoglu-ideologue-behlul-ozkan-academic-akp-islamic.html>, 15. 4. 2016).

Amnesty International (2015). *Syria: The worst humanitarian crisis of our time* (<https://www.amnesty.org.nz/syria-worst-humanitarian-crisis-our-time>, 16. 4. 2016).

AK Parti (nedatováno). *Party Programme* (https://www.akparti.org.tr/english/akparti/parti-programme#bolum_, 18. 3. 2016).

BBC (2012). *Syria crisis: Turkey training rebels, says FSA fighter* (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19124810>, 16. 4. 2016).

BBC (2016). *Syria: The story of the conflict* (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>, 15. 4. 2016).

Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs (nedatováno). *Justice and development party – Turkey* (<http://berkeleycenter.georgetown.edu/organizations/justice-and-development-party-turkey>, 18. 3. 2016).

BusinessInfo.cz (2015). *Turecko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* (<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-zakladni-charakteristika-teritoria-19209.html>, 5. 4. 2016).

Cambridge Dictionaries Online (nedatováno). *Civil War* (<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/civil-war>, 23. 2. 2016).

Civil War Trust (nedatováno). *What is a Civil War?* (<http://www.civilwar.org/education/history/what-is-a-civil-war/what-is-a-civil-war.html?referrer=https://www.google.cz/>, 5. 3. 2016).

Česká televize (2016). *S Tureckem můžeme krizi v Sýrii řešit i vojensky, prohlásil Biden* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1668517-s-tureckem-muzeme-krizi-v-syrii-resit-i-vojensky-prohlasil-biden>, 15. 4. 2016).

České noviny (2013). *PKK je symbolem boje za práva Kurdů v Turecku* (<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pkk-je-symbolem-boje-za-prava-kurdu-v-turecku/1241279>, 15. 4. 2016).

Departement of Peace and Conflict Research (nedatováno). *Definitions* (http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Ceasefire_agreements, 28. 3. 2015).

euronews (2015). *Syria and Turkey – a history of a complex relationship* (<http://www.euronews.com/2015/07/28/syria-and-turkey--a-history-of-the-relationship/>, 16. 4. 2016).

Fox News (2011). *Turkey to Host Meeting on Afghan Security, Economy* (<http://www.foxnews.com/world/2011/11/01/turkey-to-host-meeting-on-afghan-security-economy.html>, 9. 4. 2016).

G20 (2015). *About G20* (http://www.g20.org/English/aboutg20/AboutG20/201511/t20151127_1609.html, 2. 4. 2016).

GPF (nedatováno). *War on Terrorism* (<https://www.globalpolicy.org/war-on-terrorism.html>, 16. 4. 2016).

History (1) (nedatováno). *American Revolution History* (<http://www.history.com/topics/american-revolution/american-revolution-history>, 1. 4. 2016).

History (2) (nedatováno). *French Revolution* (<http://www.history.com/topics/french-revolution>, 1. 4. 2016).

Hurriyet (2013). *Somalia to cooperate with Turkey on counterterrorism: Somali PM* (<http://www.hurriyetaidailynews.com/somalia-to-cooperate-with-turkey-on-counterterrorism-somali-pm.aspx?pageID=238&nID=55663&NewsCatID=359>, 12. 4. 2016).

ICRtoP (nedatováno). *The Crisis in Syria* (<http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-syria>, 16. 4. 2016).

Lidovky.cz (2015). Turecko i Saúdové podporují krvelačnou al-Nusrá. Žádají USA, aby přivřely oči (http://www.lidovky.cz/turecko-i-saudove-podporuji-islamisty-v-syrii-zadaji-usa-aby-privrely-oci-15y-zpravy-svet.aspx?c=A150614_140628_In_zahranici_mmu, 15. 4. 2016).

MERIP (2013). *The Many Roles of Turkey in the Syrian Crisis* (<http://www.merip.org/mero/mero012813>, 16. 4. 2016).

Novinky.cz (2015). *Turci a Saúdové šokovali Západ, v Sýrii vsadili na džihádisty* (<http://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/369326-turci-a-saudove-sokovali-zapad-v-syrii-vsadili-na-dzihadisty.html>, 15. 4. 2016).

Republic of Turkey Ministry of foreign affairs (1) (nedatováno). *Synopsis of the turkish foreign Policy* (<http://www.mfa.gov.tr/synopsis-of-the-turkish-foreign-policy.en.mfa>, 22. 2. 2016).

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2) (nedatováno). *Turkey's Perspectives and Policies on Security Issues* (http://www.mfa.gov.tr/i_-turkey_s-security-perspective_-historical-and-conceptual-background_-turkey_s-contributions.en.mfa, 11. 3. 2016).

Republic of Turkey Ministry of foreign affairs (4) (nedatováno). *Policy of Zero Problems with our Neighbors* (<http://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>, 12. 4. 2016).

Republic of Turkey Ministry of foreign affairs (5) (nedatováno). *G-20* (<http://www.mfa.gov.tr/g-20-en.en.mfa>, 15. 4. 2016).

Reuters (2015). *U.S. training of Syria rebel fighters expands to Turkey: source* (<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa-training-idUSKBN0OD1AF20150528>, 16. 4. 2016).

Syrian Refugees (nedatováno). *Turkey* (http://syrianrefugees.eu/?page_id=80, 17. 4. 2016).

The History Learning Site (2016). *League of Nations Failure* (<http://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918-to-1980/league-of-nations-failures/>, 25. 3. 2016).

The Nation (2012). *Turkey dubs Syria 'a clear threat', vows to retaliate* (<http://nation.com.pk/international/26-Jun-2012/turkey-dubs-syria-a-clear-threat-vows-to-retaliate>, 16. 4. 2016).

The Washington Post (1998). *Turkey bans Islam-based political Party* (<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1998/01/17/turkey-bans-islam-based-political-party/86d4da97-70f4-42fa-9442-e6d5000cfc9f/>, 18. 3. 2016).

Today.az (2011). *Turkey hosts conference on revaluation of security in South Caucasus* (<http://www.today.az/news/regions/86428.html>, 10. 4. 2014).

UNDP (nedatováno). *Human Security* (http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_r-nhdrs.pdf, 16. 4. 2016).

UNHCR (2015). *Syria Regional Refugee Response* (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>, 16. 4. 2016).

UNHCR (2014). *Turkey hosts Ministerial Coordination Meeting of Major Host Countries for Syrian Refugees* (<http://www.unhcr.org/52d9555d9.html>, 10. 4. 2016).

United Nations (nedatováno). *About the UN* (<http://www.un.org/en/about-un/index.html>, 2. 4. 2016).

United Nations (1992). *Repertoire of the Practice of the Security Council* (http://www.un.org/en/sc/repertoire/89-92/Chapter%208/GENERAL%20ISSUES/Item%2029_Agenda%20for%20peace_.pdf, 5. 4. 2016).

UN Security Council (nedatováno). *Search Membership by Country* (http://www.un.org/en/sc/inc/searchres_sc_members_english.asp?sc_members=167, 14. 4. 2016).

UN-OHRLLS (2011). *Istanbul Declaration and Programme of Action – 2011* (<http://unohrlls.org/about-ldcs/istanbul-programme-of-action/>, 15. 4. 2016).

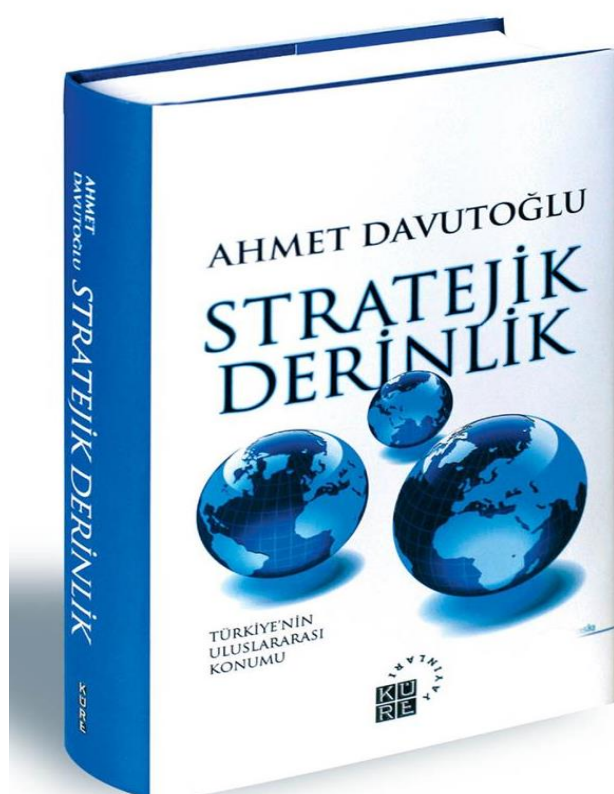
World without Genocide (nedatováno). *Somalia* (<http://worldwithoutgenocide.org/genocides-and-conflicts/somalia>, 11. 4. 2016).

ynetnews.com (2012). *Mortar from Syria kills 5 family members in Turkey* (<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4288211,00.html>, 17. 4. 2016).

ynetnews.com (2) (2012). *Report: Turkish retaliatory fire has killed 12 Syrian soldiers* (<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4294544,00.html>, 17. 4. 2016).

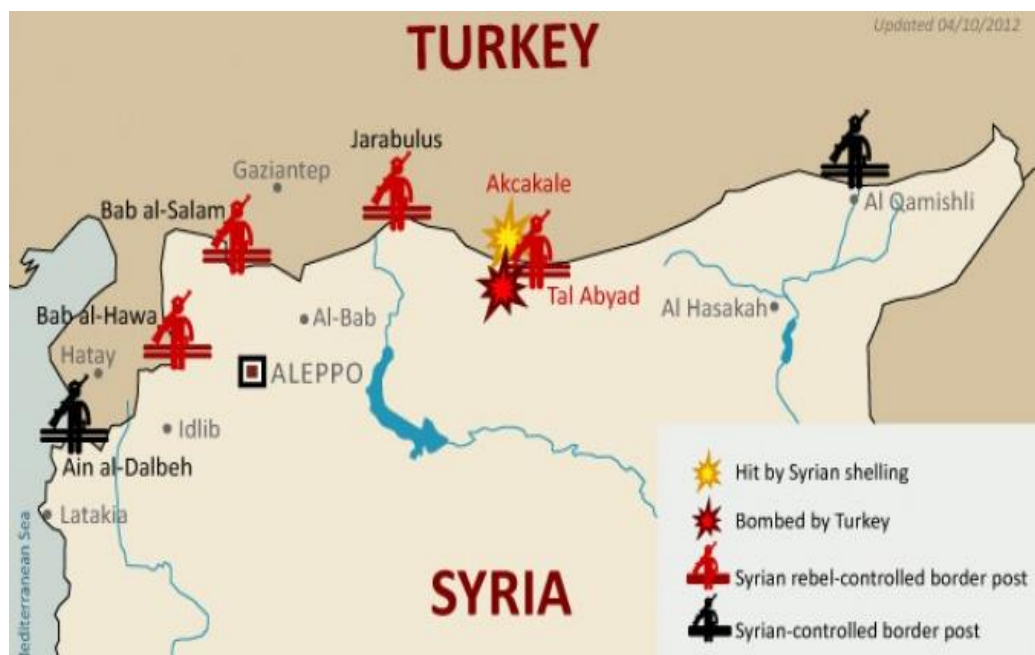
11 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – základní kniha turecké zahraniční politiky Strategická hloubka

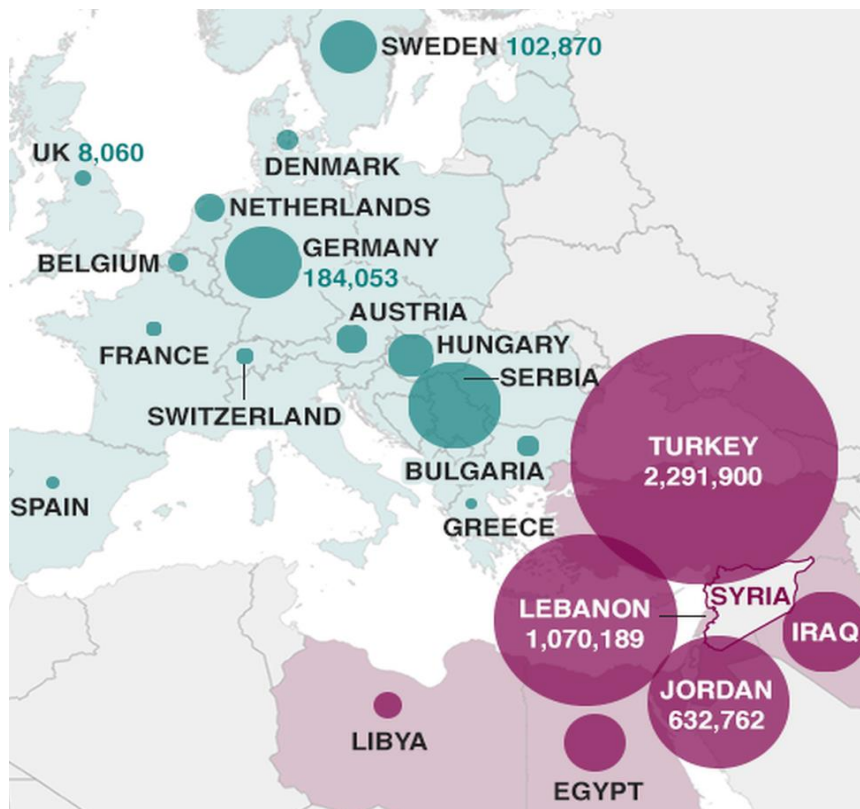
Zdroj: KURE (nedatováno). *Strategic Depth*
(<http://www.kureyayinlari.com/EnglishBlog/6>, 10. 4. 2016).

Příloha č. 2 – území kontrolovaná syrskými rebely a syrskou vládou

Zdroj: Stop-Imperialism.com (2015). *Anti-war leader denounces the U.S./Turkey attempts to create 'no fly zone' in Syria* (<http://stop-imperialism.com/2015/07/28/8149/>, 11. 4. 2016).

Příloha č. 3 - Obrázek ukazuje, že Turecko přijalo v období mezi dubnem 2011 a listopadem 2015 nejvíce žádostí o azyl od syrských občanů ze všech sousedících zemí.

Zdroj: BBC (2016). *What the Middle East is doing about the refugee crisis* (<http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/35470894/what-the-middle-east-is-doing-about-the-refugee-crisis>, 12. 4. 2016).

Příloha č. 4 – Turecký prezident Erdoğan na oficiální návštěvě v Somálsku

Zdroj: Daily Sabah (2015). *Turkey sees extensive efforts in Somalia sprouting fresh hope* (<http://www.dailysabah.com/politics/2015/01/25/turkey-sees-extensive-efforts-in-somalia-sprouting-fresh-hope>, 12. 4. 2016).

12 RESUMÉ

This thesis deals with the role of Turkey in resolving conflicts. It describes the types of conflicts, possible strategies and tools for conflict resolution. It also discusses the development of the field of conflict resolution, which is crucial for understanding the reasons that lead states to engage in conflicts. Turkish attitudes and actions on issues of conflict and ensuring security shows us insights into contemporary Turkish foreign policy. The current Turkish foreign policy has been shaping since 2002 when came to power a new political party AKP. This work therefore covers the period from 2002 to the present. Firstly I described international conferences focusing on the prevention of conflicts and their solutions, that Turkey hosted. This part is followed by two specific conflicts, whose solutions are efforts by Turkey.

It is the Syrian conflict, which broke out in 2011, as anti-government protests escalated into a civil war. Syria is Turkey's neighbor and thus has an impact on its security. During the conflict, the Syrian refugee crisis erupted, and most refugees settled in Turkey, causing further security problems. I analyzed what the foreign policy tools and the strategies of conflict resolution Turkey in this conflict is using. The second conflict, which I analyzed is the conflict in Somalia, which began in 2009, but the roots of the problem go back to the '80s. In Somalia broke out famine as a result of conflict and long lasting drought. Turkey is also trying to solve this problem. At the end, I summarize the lessons learned and analyze which role Turkey plays in conflicts and to what extent adheres to the principle of its foreign policy.

